

VIZITA UNEI DELEGAȚII A ORGANIZAȚIEI „UNITED JEWISH APPEAL“

Codificarea legilor iudaice

La sosire, pe aeroportul Băneasa

În zilele de 10—15 octombrie a.c., o delegație a organizației „United Jewish Appeal” a vizitat țara noastră. Șeful delegației, d. MELVIN DUBINSKI, este unul dintre vice-președinții U.J.A. și membru al comitetului de direcție al lui „American Joint Distribution Committee”.

Oaspeții au vizitat instituțiile religioase, sociale și culturale ale Federației Comunităților Evreiești (M), au luat parte la diverse servicii religioase în timpul sărbătorilor de Suceot și Simbat Tora și au ascultat explicațiile conducătorilor și funcționarilor comunității asupra modului cum se desfășoară acțiunile pentru sprijinirea coreligionarilor bătrâni și bolnavi.

În timpul serviciului divin de Kabalat Sabat din seara zilei de vineri 11 octombrie (Sabat Hol-Hamoed) și în cadrul uneime tradiționale de Simbat Tora dată în cinstea oaspeților, în seara de 14 octombrie, ei au fost salutați cu cuvinte călduroase de Eminența Sa d. Șef rabin și președinte al Federației Comunităților Evreiești (M) dr. MOSES ROSEN. În numele delegației a răspuns d. MELVIN DUBINSKI, care a subliniat deosebita satisfacție ce o resimte văzind instituțiile de cult, cultură și asistență și a feliicitat și elogiat pe conducătorii obștei noastre.

Membrii delegației au luat parte, de asemenea, în seara zilei de 12 octombrie, la premiera piesei „Pe culmi“ (Viața lui Baal-Şem) de Ludovic Bruckstein, la Teatrul Evreiesc de Stat.

După spectacol, ei au felicitat călduros personalul artistic și administrativ al teatrului și au fost salutați, în cadrul unei reuniuni prietenești de către directorul T.E.S. d. F. Auerbach și secretarul literar I. Bercovici, care le-au dat explicații despre istoricul și activitatea teatrului.

Duminică, 13 octombrie, oaspeții au luat masa la restaurantul ritual al Comunității Evreilor (M) din București. În aceeași zi, au vizitat secția de asistență socială a FCE (M) din str. D. Racoviță, Sinagoga Mare, Sinagoga Malbim, precum și centrul de distribuire de pachete cu alimente rituale de la sinagoga „Or-Hudoș” din str. Sticlari.

Oaspeții au vizitat biblioteca, arhiva și centrul de documentare ale Federației și au fost, de asemenea, oaspeții redacției noastre.

Un grup mai restrâns din delegație, format din domnii : M. Dubinsky — St. Louis, dr. J. Hauser — Detroit, dr. M. Rodman — Washington — M. Krawitz — Philadelphia și Moses Levine — director în secția europeană a Joint-ului, a fost primit, în ziua de 14 octombrie 1968, în audiență de către dr. prof. Dumitru Dogaru, secretar general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri.

A fost de față Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen. Delegația a exprimat
sefului Departamentului Culetorilor recunoștință și omagii pentru viața liberă pe care o
dărează populației evreiești din Republica Socialistă România, pentru condițiile de deplină
libertate religioasă de care se bucură credincioșii tuturor culetorilor — între care și ai celui
mozaic — din România și pentru atitudinea plină de omenie și înțelepciune cu care
guvernul socialist al României tratează diferitele probleme specifice ale evreimii.

Oaspeții au arătat că au avut ocazia de a lua parte la diverse slujbe religioase, la care au participat mii de enoriași, și ia contact cu realități îmbucurătoare din toate punctele de vedere, să admire frumusețile Capitalei și efortul de muncă, precum și marile progrese ce le face poporul român în toate domeniile de activitate. Oaspeții au subliniat că vizita în țară i-a făcut să înțeleagă și mai limpede de ce prestigiul internațional al României crește necontenit. În încheiere, au rugat pe d. secretar general să primească expresia respectului și grațitudinii lor.

D, prof. D. Dogaru a mulțumit delegației pentru vizita făcută și a arătat că realizările menționate fac parte din împlinirea concepției unui popor pașnic, hotărât să construiască un viitor mai bun și mai drept pentru toți fiii săi și să-și aducă aportul la pacea lumii și la propășirea ei.

Termenul *halacha*, (literal „drumul propriu zis”), indică literatura iudaică post-biblică, care cuprinde legi unanimit acceptate, ca și scrieri de etică și religie. Termenul corespunzător arameic (*hılcheta*, plural *halachot*) este folosit pentru a denumi precepte individuale conținute în întreaga halacha.

Alegerea acestui cuvînt spre a indica norma stabilită pentru practica iudaismului este pusă în legătură cu o figură de stil frecventă în literatura biblică, în care viața este comparată cu o etapă. Conduita dreaptă a omului este exprimată prin metafora „a merge pe drumul drept”. În Psalmul 15:2, se spune că e vrednic să stea în tabernacolul lui Dumnezeu „*acela care a mers pe drumul cel adevărat*”. De atunci, întreaga concepție a moralității iudaice a fost bazată pe ideea unei legi de dreaptă conduită revelată de Dumnezeu omului.

Halacha include jurisprudență, cult, îndemnuri etice și precepte ceremoniale, cărora li se poate da o normă și limită fixă. Această normă este considerată ca minimum de obligații impuse individului; dacă el înțelege să se comporte și mai drept decât o prevăd normele etice, aceasta o face din propria sa voință.

Termenul halacha este folosit în literatura iudaică în mai multe sensuri. În pasajele cele mai vechi și în Mișna se arată că „legea orală” sau tradiția iudaică include adesea legi orale care provin de la Moșe. Ulterior, termenul a fost extins cuprinzând totalitatea legilor, spre deosebire de Midraș. Cel mai adesea este luat în considerare sensul atribuit legii de părerea majorității învățaților, în contrast cu opiniile individuale. Talmudul se referă adesea la halacha unor înțelepți, după care formularea legilor iudaismului ar fi halacha însăși, adică formularea care a fost acceptată ulterior în unanimitate. În conformitate cu această formulare, halacha înseamnă o expunere, o explicare a legii individuale, iar pluralul halachot a fost folosit pentru a denumi colecții de astfel de legi. În sensul acestora avem scrierea *Halachot Gedolot* a lui Șimon Kayara și Isaac Alfasi. În sensul său cel mai larg, halacha denumește orice fapt legal în iudaism; astfel se poate spune o *discuție halachică*, un *Midraș halachic*. De fapt, deoarece halacha a fost domeniul de studiu preferat al iudaismului, prin ea se înțelege Tora însăși și religia iudaică în general.

Este interesant de reținut că tradiția ortodoxă și criticismul biblic, în cercetarea originii hahalei, s-au întors la începuturile cele mai vechi ale religiei iudaice. După o părere ortodoxă, hahala a fost legea orală, independentă, a Torei, care a fost transmisă de Moșe și de învățații ulteriori, loșua, profeții și cei din Marea Adunare (Abot 1: 1). Istoria necontestată a hahalei începe cu acceptarea întregii Tore de către poporul iudeu, care a stabilit un codex de legi scrise ca bază a religiei iudaice.

Cea dintîi grijă a conducătorilor spiri-
tuali ai poporului a fost expunerea Legii și
aplicarea ei la condițiile actual timpur. A
fost necesară aplicarea unei legislații în sen-
sul lărgit al Torei la un număr de cazuri
și probleme individuale care s-au ivit în
viață. O nouă halacha a apărut în scopul
de „a pune la adăpost Legea”. Secolul
V î.e.n. a inaugurat o nouă orientare da-
toare unei abordări de noi datini populare,
marcînd de interpretare a Legii a revenii

DISC CU MUZICĂ
EVREIASCĂ

„Sehechianu“ este intitulat noul disc imprimat de cantorii Moșe Kraus și Așer Hainovitz. Ambii trăiesc actualmente în Africa de Sud, primul fiind oficiar la sinagoga din Johannesburg, cel de al doilea la Pretoria.

Discul a fost imprimat de casa Meteor — Record din Johannesburg.

soferimilor, „exponenți ai cărții“ (sefer), ai Legii.

În timpul și după mișcarea națională din perioada macabeeană (secolul al II-lea î.e.n.), problema acceptării datinilor populare ca parte integrantă din halacha a dus la o scindare a învățaților în *perușim*, care susțineau datinile, și *șadikim*, care le respingeau. În cele din urmă a triumfat punctul de vedere al *perușimilor*.

Caracteristica cea mai importantă a noii halache adoptată de perușimi a fost instituirea serviciului divin regulat în sinagogi și transferul către popor a mai multor obligații religioase. În același timp, învățații (care acum nu se mai numeau *soferim*, ci *tanaim*) au dedus orice nouă halacha din Tora, cu ajutorul interpretării midrașice, iar mai târziu au elaborat reguli precise de interpretare. În felul acesta, doctrina orală s-a apropiat, pe nesimțite, de valoarea Legii scrise, evoluția ei ulterioară devenind mai logică, mai riguroasă. La un moment dat, perușimii s-au scindat în două școli diferite, Beth Hilel și Beth Samai. Divergențele dintre ei au distrus aproape cu desăvârșire uniformitatea spiritului halachi. După distrugerea templului și pierderea independenței naționale (70 e.n.), adepții școlii lui Hilel au obținut prioritatea. Ei au dus mai departe dezvoltarea halachi.

Distrugea templului a provocat puține schimbări: legile vechi care stabileau ordinarea sacrificiilor au fost menținute, ca și cu o reintărcere la practicarea lor era iminentă, căci halacha era socotită lege eternă. În etapa următoare, învățații au purces la centralizarea, unificarea și codificarea regulilor halachice. Căci dinți culgere a fost întocmită probabil înaintea anului 70 e.n.: compilara *Eduyot* (prin anul 100 e.n.) a fost continuată de Akiba, Meir și alți învățați, folosind colecțiile particulare ale învățătorilor precedenți. Lucrarea a fost completată de Iehuda Hanasi și succesorii săi prin anul 200 e.n., în forma *Misnei*, o selecție a celor mai importante legi halachice. Iudaismul avea acum o carte de legi autentică, reunind laolaltă legile scrise ale Torii și cele orale ale înțelepților.

Evoluția istorică ulterioară, noile condiții de cultură, noile tendințe de orientare, au cerut dezvoltarea continuă a legiilor lor. Sarcina aceasta a revenit învățătorilor amorașilor din Palestina și Babilonia. Ei au discutat Mișna cu ajutorul Talmudului, adică au motivat și explicat prevederile concise ale acesteia, le-au verificat atât prin logică, cât și prin analogie cu celelalte colecții de tradiții. În Babilonia, mai ales, unde comunitățile iudeice se bucurau de o largă autonomie în materie civilă și de administrație, problemele cu care erau confruntate autoritățile cereau sprijinul halachei. Pe lângă numărul mare de slujitori publici care trebuiau să cunoască toate domeniile halachei, era necesară și cunoașterea legii iudaice. În plus, cunoașterea profundă și discuțiile subtile în jurul tuturor eventualităților posibile ale legii, verosimile sau neverosimile, constituiau un exercițiu intelectual, o gimnastică a minții mult uzată. Tzezele subtile ale celor mai de seamă înțelepți au fost consemnate și memorate vreme îndelungată. Toate acestea au contribuit la sporirea fondului halachic, care a devenit o adevărată „mare a talmudului”.

La început au fost tot atâtea talmuduri sau expuneri ale Mişnei cîte academii au existat. Evenimentele istorice exterioare îndobîzesc, persecutarea evreilor palestinieni şi emigrarea continuă către Babilonia a ridicat necesitatea de a se înfăptui o nouă examinare, codificare şi adnotare a halachei. Aceasta s-a făcut, pentru talmudul palestinian şi cel babilonian, de către ultimii amoraîm şi urmaşii lor direcţi, saborami, în secolele al IV-lea pînă în al VI-lea. Aceste talmuduri conţin, pe lîngă hagada, o colecţie de halache care au apărut pe vremea Mişnei, la fel ca şi halachele mai vechi. Propriu zis, talmudul nu este un cod, în accepţia rigidă a cuvîntului, căci lasă timp liber de gîndire înţeleptului; dar halacha este mai vastă şi cuprinde mai multe aspecte ale victiei decît Mişna.

În perioada ganionilor, care a urmat celei de completării talmudului, asistăm la apariția unei noi forme a literaturii halachice: cea a responselor. Deși autorii acestui gen nou înceau să rămână doar învățătorii și trans-

(Continue in pag. 17)

UN SAVANT AUSTRIAC DESPRE LIMBA IDIȘ

Revista vieneză „Literatur und Critic” a publicat recent un studiu despre limba idiș. Autorul, Herman Hackel, lingvist și critic literar, se ocupă de mai mulți ani de studiul limbii și literaturii idiș. Anul trecut a publicat o culegere „Povestiri evreiești din toată lumea” iar în prezent lucrează la un studiu consacrat liricii moderne.

În studiul apărut în revista vieneză, Herman Hackel vorbește cu multă căldură despre limba idiș. El o consideră dintre cele mai bogate în mijloace de expresie, calitate ce se explică prin istoria și răspândirea geografică a poporului ce o vorbește. Autorul ridiculizează pe acei pentru care idișul nu este decât un jargon sau un dialect german. De secole au fost create în această limbă — și continuă a fi create și acum — valori culturale de neprețuit. Autorul se exprimă cu cea mai mare considerație despre evreii din răsăritul Europei, fiind plin de admirație pentru aportul lor la dezvoltarea culturii. În sprijinul punctului său de vedere, Hackel citează, între altele, almanahul Ikuf din anul 1961 care amintește numele a 800

scriitori, poeți, dramaturgi și ziași evrei veniți în America din răsăritul Europei. Dintre aceștia, 150 au venit în perioada 1880—1900; 400 între 1900—1920; 200 între 1920—1940, 70 după această dată.

O mare parte a studiului cuprinde în traducere proverbe, cîntece populare și poeme lirice. În introducerea autorul arată că nu a putut renunța la plăcerea de a arăta cititorilor săi nu numai frumusețea, sonoritatea, bogăția de expresii a limbii idiș, ci și ideile filosofice, gândirea profund umanistă cuprinse în scrierile autorilor. Ca exemplificare se dau fragmente din creația poetică a lui Bialik, Iacob Gladstein, Moise Leib Halpern, Pereț Markiș, Sutzkever etc.

Studiul lui Herman Hackel este alcătuit din 7 capitole. Primul tratează epoca de la 1400 la 1700, cînd au fost create numeroase opere populare, într-un stil simplu, realist și concis, asemănător celui biblic.

Capitolul următor se ocupă de creația secolului al XVIII-lea. Autorul emite părerea că Rabi Nahman Bracławer, cu povestirile sale mistice și

Rabi Levi Itzhok Bardicever, cu poemale sale, au deschis o epocă nouă în literatura idiș. În această perioadă, tot ce a fost străin de spiritul limbii — anumite slavisme și germanisme — a suferit schimbări esențiale, fiind numai apoi încorporat în acest instrument de mare muzicalitate care este idișul.

În capitolul al treilea se vorbește despre curentul Hascala. Din sinul poporului oropsit, a cărei viață au înfățișat-o cu rară măiestrie, s-au ridicat asemenea uriași ai scrisului ca Mendele Moïher Sforim, Salom Alehem, Pereț. În scrierile lor, ca și în cele ale lui Bialik, autorul distinge accentele profesiilor antice ai lui Israel.

În capitolul patru autorul vorbește de influența pe care idișul l-a avut asupra altor limbi europene, care au adoptat o seamă de cuvinte sau expresii. Ultimele capitole sînt consacrate literaturii contemporane.

Poezia lirică idiș — afirmă savantul vienez — este dintre cele mai frumoase. Atîta vreme cît va exista în lume un singur om care să priceapă idiș, încheie Herman Hackel, poporul care a creat-o va trăi mereu.

CENTENARUL FILARMONICII DIN BUCUREȘTI

Filarmonica de stat „George Enescu” din București a implinit o sută de ani de existență. Evenimentul a fost sărbătorit de întreaga opinie publică din țară. Pentru merite deosebite în activitatea cultural-artistică, Filarmonica a fost distinsă cu Ordinul „Meritul Cultural” clasă I. Un mare număr de muzicieni, instrumentiști și artiști dramatici au fost distinși cu ordine și medalii.

Distincția acordată colectivului Filarmonicii este o apreciere a contribuției de seamă pe care această instituție a adus de-a lungul anilor la ridicarea culturii românești, la înfăptuirea idealului unității naționale a poporului, la înflorirea muzicii românești.

NOI OBIECTIVE INDUSTRIALE

Importanța noii zone industriale a Iașului va sporii simțitor în viitorul apropiat, cînd vor intra în funcțiune uzina de fibre și fire sintetice și țesătoria de mătase „Victoria”, unități la care probele tehnologice urmează să înceapă încă în acest an. În afară de acestea, în împrejurimile Iașului a început să se contureze încă o modernă unitate. E vorba de stația de exploatare și reparare a utilajelor grele pentru construcții. Aici se vor putea efectua reviziile tehnice, reparațiile capitale și accidentale la tractoare, buldozere, excavatoare, cilindri-compresori, automacarale, autogredere etc.

„CAMERATA” — PREMIATA LA FESTIVALUL DE LA BAYREUTH

Orchestra „Camerata” a Conservatorului „Cpirian Porumbescu” din București a obținut premiul I la recenta ediție a Festivalului internațional de artă al tineretului de la Bayreuth — Republica Federală a Germaniei.

Formația bucureștitană a susținut cu acest prilej mai multe concerte a căror interpretare a cucerit aplauzele spectatorilor.

EXPOZIȚIE DE ARTA DECORATIVĂ EUROPEANĂ

O întâlnire cu arta decorativă europeană din secolul al XVIII-lea a prilejuit publicului bucureștan expoziția deschisă într-una din sălile Muzeului de artă al Republicii Socialiste România. Sînt reunite aici peste 120 de piese din colecția muzeului, oferind o imagine sugestivă asupra acestei arte predominante în Europa secolului al XVIII-lea de stilul rococo. Expoziția îmbină și o mare varietate de lucrări: mobilier, tapiserii și dantele, miniaturi pe fildeș, pe țelatură provenite din cele mai celebre manufacturi ale epocii.

COLOCVIU INTERNAȚIONAL

De curînd s-a ținut la București Colocviul internațional de geometrie algebrică, organizat de Academia Republicii Socialiste România. Alături de numeroși specialiști români, la această reuniune au luat parte matematicieni de prestigiu din Anglia, Franța, Republica Federală a Germaniei, Iugoslavia, Olanda, Polonia și Statele Unite.

Poetul sud-american Jorge Luis Borges și iudaismul

Jorge Luis Borges, unul din cei mai mari scriitori sud-americani, a cărui faimă s-a răspîndit dincolo de frontierele limbii spaniole, propus de mai multe ori pentru premiul Nobel, s-a manifestat în diverse ocazii ca un mare admirator al iudaismului. Autor a numeroase cărți — proză și poezie — profesor de literatură engleză la Universitatea din Buenos Aires, operele sale au fost traduse în numeroase limbi.

Interviewat de către un ziar sefard din Buenos Aires, „Adama”, a declarat: „Sînt o mare afecțiune pentru iudaism. Tare aș fi dorit să descopăr că unul din familia mea, din strămoșii mei, să fi fost evreu! Borges, numele meu din partea tatei, și Acevedo, din partea mamei, sînt nume portugheze, și deci, eventual, ar putea fi de origine sefardă”.

Indicînd motivele marelui sale admirații pentru Vechiul Testament, a declarat: „Un motiv este de ordin etic și celălalt de ordin literar; primul se referă la conduita omului față de Dumnezeu și față de semenii săi. În ceea ce privește al doilea motiv, deja scriitorul Milton socotea că literatura ebraică, adică Biblia, nu era inferioară literaturii Greciei și Romei”.

Sînt cunoscute în mediile literare ale lumii studiile lui Jorge Luis Borges despre Cabala. Întrebat referitor la aceasta, a explicat în felul următor: „Cabala, care este interpretare mistică a Torei, efectuată de cabaliști în diferitele părți ale lumii, și

care se bazează pe literele și pe numărul de litere conținute în aceste texte, este importantă deoarece revelă că la ei a existat o elaborare divină premeditată”.

Printre studiile lui Borges ca profesor, un loc aparte ocupă investigațiile lui asupra lui Spinoza, marele filozof sefard, despre care a spus: „Mă atrage la el ideea panteismului, ideea după care toți sîntem Dumnezeu, că Dumnezeu este singura realitate”.

Ca un omagiu pentru Spinoza, Borges a compus un sonet din care extragem, într-o traducere liberă:

Străvezile mîini ale evreului
Lucrează în penumbră cristalele,
Și înserarea care moare este teamă și frig.

(Înserările înserărilor sînt egale.)
Mîinile și spațiul lui Iacint

Care pălesc la hotarele ghetoului
Aproape că nu există pentru omul

liniștit
Care visează la un luminos labirint.
Nu-l tulbură faima, acest reflex
De vise în visul altei oglinzi.
Nici temătoarea dragostei către

fecioare.
Lucrează un anevoios cristal, infinita
Descătușat de metaforă și de mit
Mapă a Aceluia căruia-i aparțin
toate stelele.

Nu este unicul poem pe care Borges l-a dedicat evreilor în munca sa poetică, reunită în „Obra poetică”, unde deseori face aluzii la iudaism și aproape întotdeauna la sefarzi, de care se simte foarte legat.

Întrebat dacă vreodată a vizitat Țara Sfîntă, a răspuns că nu, însă dorește foarte mult aceasta.

E. ALHASID

LEGE ÎMPOTRIVA ANTISEMITISMULUI

Guvernul olandez a înaintat parlamentului un proiect de lege împotriva discriminărilor rasiale și a antisemitismului. Noul text este mai precis și mai categoric decît legea în vigoare pînă în prezent.

MARK
ANTOOLSKI:
Croitor evreu

SINAGOGA DIN SARDES

Sardes, cîndva un oraș vestit în partea apuseană a Turciei, la vreo 85 kilometri de Izmir, nu este necunoscut istoriei evreiești. Vorbind despre acest oraș, istoricul antichității iudaice Josephus Flavius relatează că evreii din Sardes se bucurau de drepturi cetățenești din partea romanilor, aveau un tribunal, un lăcaș de rugăciune, unde colectau bani spre a-i trimite în folosul Templului din Ierusalim.

Sub conducerea profesorului de arheologie clasică Hanfmann, universitatea Harvard a finanțat efectuarea de săpături la Sardes (astăzi satul Sart). În anul 1962 s-a descoperit aici o sinagogă, care a fost ulterior reconstruită.

În urma cercetărilor a rezultat că aproximativ prin anul 160 evreii au obținut, oficial o basilică din care și-au ridicat o sinagogă. Au fost date, astfel, la iveală prețioasele ziduri de marmură, de unde ieșeau în relief figuri păgine. Desigur că totul a fost modificat: un monument roman a fost transformat într-un amvon pentru citirea Torei.

De o impunătoare frumusețe și interese este încă și astăzi înfățișarea chivotului sfînt. În zidul sinagogii este încrustată o menora, precum și un lulav și un șofar. În total s-au găsit urme nu mai puțin de 15 menore, dintre care unele executate cu deosebit simț artistic. În decursul secolelor (sinagogă a fost în folosință pînă la mijlul secolului al V-lea), evreii au susținut sinagogă prin mari danii, după cum rezultă din documentele găsite.

O inscripție de vreo 14 rînduri n-a putut fi încă descifrată fiind scrisă într-un amestec curios de scriere semită greacă. Să fi fost oare un „idiș” antic acest limbaj greco-ebraic?

Evreii aveau pe atunci, în special, nume grecești; unii însă purtau nume ebraice.

Trei șiruri de bănci erau prevăzute pentru conducătorii obștei și pentru bătrîni. Într-o anticameră a sinagogii se găsea o instalație de apă. Aici poate să fi fost o încăpere pentru oaspeți, sau eventual o mikva.

În afara zidurilor sinagogii se găseau nenumărate prăvălii, care se înșirau pe strada principală a localității. Cel puțin vreo trei dintre cele 15 magazine aparținuseră lui Jakob — evreul, al cărui magazin a fost desgropat.

Ce importanță a pentru istoria evreilor din primele secole, în această parte a Europei, existența acestei sinagogi? În perioada dintre anii 160—450 exista în Asia Mică o puternică obște evreiască, a cărei sinagogă se afla lîngă gimnaziiul roman, pe strada principală a orașului. Membri ai acestei comunități făceau parte dintre consilierii orașului.

Dimensiunile acestei sinagogi nu-și au egal în Europa. Pe o bucată de piatră a fost găsită o inscripție care nu lasă loc îndoiei că și aici evreii au lăsat urme. În această piatră stă încrustat un singur cuvînt. Și acest cuvînt, scris în limba ebraică, înseamnă: Șalom — Pace.

meridiane

„EVREII BRUNI” DIN INDIA

Bene Israel sau Bene Israel, numiți și „evreii bruni”, trăiesc în majoritate la Bombay sau în apropierea acestui oraș, dar și la Rangoon, Calcuta și Malabar (India); o statistică din anul 1940 arăta că din 24 000 evrei cîți locuiau în întreaga Indie, 15 000 erau Bene Israel. Numele lor hindus este Șanvar Telis sau „lucrători de simbătă de ulei”, aluzie la ocupația lor din trecut și la faptul că țineau Șabatul.

Cu toate că pielea lor e brună și trăsăturile mai apropiate de cele ale hindușilor decît de cele ale semitilor, Bene Israel resping ipoteza unui amestec hindus și privesc cu rezervă pe „evreii negri” care, indiscutabil, sînt, cel puțin parțial, de origine hindusă. Ei vorbesc marathi, o ramură a grupului prakrit al limbilor hinduse.

Din cauza lipsei de date concludente, nu se poate fixa data precisă cînd Bene Israel au sosit în India. Unii cercetători, pornind de la faptul că comunitatea însăși se intitulează Bene Israel și nu Iehudim, au emis ipoteza că evreii Bene Israel au venit în India între anii 750 și 500 î.e.n., înainte ca termenul de Yehudim să fi devenit denumirea uzuală pentru evrei. Pe de altă parte, adoptarea acestui nume se poate explica și prin faptul că mahomedanii, vecinii lor, detestau denumirea de Yehud.

O tradiție răspîndită printre Bene Israel sustine că strămoșii lor au venit din nord dar au naufragiat lîngă Navaon, o localitate așezată la vreo 13 mile sud de Bombay. Istoricul Kehimbar crede că ei sînt rezultatul unei migrații care a început pe vremea persecuțiilor lui Antiochus Epifanes (secolul al II-lea î.e.n.) și că au venit în India navigînd pe apele Golfului persic sau ale Mării Roșii. O altă teorie, nefundamentată, susține că Bene Israel ar fi urmașii unor indigeni care cîndva au trecut la iudaism; Bene Israel înșiși „resping în mod hotărît și se împotmivesc acestei presupunerii. Tot așa, ideea, la fel de greșită, că Bene Israel ar fi descendenții celor zece triburi iudaice pierdute nu are bază de susținere și se pare că nu este decît rodul imaginației diferiților călători.

Izvoare scrise ulterioare, evreiești și neevreiești, consemnează existența populației Bene Israel. Așa, în dicționarul geografic al Indiei (vol. 6, p. 234) se poate citi: „În secolul al doilea, un negustor roman naviga executînd curse regulate cu o flotilă de 100 de vase de la Myos Hormus, pe Marea Roșie, spre Arabia, Ceylon și Malabar. Aci, el a găsit o veche colonie de iudei, ai căror urmași există încă și azi pe coasta orașului Bombay și sînt cunoscuți sub denumirea de Beni Israel”. Așezările iudaice din India datează, așadar, probabil încă înainte de secolul al II-lea e.n., de cînd a început comerțul roman cu țările de pe coasta sudică a Indiei. Cît privește izvoarele iudaice, vom semnala că Abraham ibn Ezra (1092—1167) a fost captiv în India și laudă orezul indian. Maimonide (1135—1204), într-o scrisoare adresată în 1194 rabinilor din Lunel, scrie: „Evreii yemeniți și arabi învață cîte puțin din Talmud și înțeleg Tora în lumina învățăturilor hagadice. Cîțiva dintre cei bogați au trimis oameni care să caute și au și cumpărat trei exemplare din scrierea „Yad Hazaka”, astfel că iudeii, chiar și cei din India, au început să se lumineze. Dar aceștia (iudeii din India) nu cunosc legea scrisă. Nici despre religie nu știu nimic, ei respectă însă odihna de Șabat și practică circumciziunea în ziua a opta”. În mod evident, majoritatea acestor date se referă la Bene Israel.

Religia practică de Bene Israel, de la stabilirea lor în India, a fost un fel de iudaism primitiv. Singurul cuvînt ebraic pe care îl cunoșteau era Șema (Ascultă Israele);

scrieri sfînte în limba ebraică nu posedă, dar au rămas fideli respectării zilei de Șabat și ritului circumciziunii. Zilele lor de sîrbătoare se numesc San, cuvînt hindus. Ei țin ziua de Anul nou numai prima zi de Tisri. Această zi e denumită *Navaha San*. La 4 Tisri e *Kiriha San*, sîrbătorea buzdincii; în seara acestei zile se consumă *kher*, un fel de budincă preparată din grîu nou, sirop din nuci de cocos și alte dulciuri. Iom Kipur (*Darfalnicha San*), se sîrbătorește la 10 Tisri și e denumită sîrbătorea ușilor închise. În această zi Bene Israel îmbracă haine albe, rîmîn în locuințele lor, postesc și nu vorbesc cu cei de altă credință. În ziua următoare, Șehla San, ei trimit daruri celor săraci și-și vizitează prietenii.

Holicha San (Purimul) e sîrbătorit la 13 și 14 Adar. În ambele zile Bene Israel postesc și-și trimit reciproc daruri conștind din cozonaci și prăjituri făcute în casă.

Anasi Dackaha San, corespunzînd sîrbătorii de Pesah, se celebrează între 14 și 21 Nisan. În aceste zile se consumă orez (principală producție a Indiei), însă nedospit; ideea abținerii de la alimente dospite e simbolizată prin obiceiul de a se acoperi ermetic un vas în care în ajun de sîrbătoare se turna o băutură fermentată. Însă despre slujba de seder și matot ei nu aveau nici o idee.

În ziua de 9 Av Bene Israel comemorează ceea ce ei numesc *Berdiacha San*. În cele opt zile care preced acestei sîrbători, Bene Israel se abțin de la consumul cărnii. Nu e cu putință de precizat dacă aceste sîrbători constituie o veche tradiție a grupului Bene Israel, sau au fost adoptate într-o perioadă ulterioară.

Alte datini din calendarul grupului Bene Israel sînt în mod neîndoios mai recente, întrucît denotă influențe mahomedane și chiar creștine. Astfel Ramzan, în luna Elul, este asemănător ca nume și conținut mahomedanului Ramadan.

Cu toate datinile arătate mai sus, multă vreme Bene Israel au cunoscut prea puțin sau chiar deloc despre iudaismul tradițional. Femeile participau la sîrbătorile religioase hinduse, se închinau zeilor hinduși și practicau unele vrăjitorii. Tăierea rituală, băile rituale (Mikve), divorțul (Get) și căsătoria, conform tradiției iudaice le erau necunoscute. Deși datina căsătoriei era asemănătoare cu cea a hindușilor, ea avea totuși loc sub un fel de baldachin (Hupa).

Conform unei vechi tradiții, prin anul 900 e.n. a avut loc o reformă religioasă. Numele reformatorului este indicat a fi David Rahabi din Cochîn; această tradiție vine însă în contradicție cu adevărul istoric, căci evreii nu s-au stabilit în Cochîn pînă în 1514, iar călătorii care i-au vizitat pe Bene Israel nu erau siguri că aceștia erau evrei. Potrivit unei tradiții, unul dintre vizitatori a fost totuși impresionat de faptul că ei țineau Șabatul și aveau nume asemănătoare cu ale evreilor. Ca să le pună la încercare a prezentat femeilor mai mulți

pești pentru a le găti, unii cu aripioare înotoătoare și cu solzi, alții fără. Cînd a văzut că femeile le-au respins pe aceștia din urmă, potrivit preceptului biblic, el a tras concluzia că Bene Israel erau în adevăr evrei și atunci i-a învățat mai multe datini și obiceiuri.

O adevărată redeșteptare a religiei printre Bene Israel a avut loc în secolul al XVIII-lea, datorită învățăturilor unui evreu din Cochîn, David Ezekiel Rahabi, care a introdus învățarea Torei din copilarie, precum și alte obiceiuri și datini iudaice.

În urma reformei lui Rahabi, Bene Israel au adoptat iudaismul tradițional. Ei își fac rugăciunile după ritualul sefard și respectă regulile privitoare la alimentație. Și-au menținut încă unele din vechile lor ritualuri. Astfel, în ziua de 9 Av își încheie postul mîncînd fasole sau o altă cereală care a fost ținută în prealabil în apă pentru a înmuguri; această datină își are explicația în ideea că la fel cum boabele de fasole reînvie dacă absorb apă, tot astfel și poporul va reînvia, chiar după distrugerea Ierusalimului. Obiceiul de a tăia părul copiilor mici și de a dăruir ofrandă argint sau aur echivalent greutății părului tăiat este practicat și azi. Perciuni, (poeth), nu se mai poartă de către Bene Israel. Prin 1890 se înfîlneau încă bărbați cu perciuni, dar nu așa de lungi ca la evreii din Yemen și Aden.

Multă vreme, ocupațiile grupului Bene Israel se limitau la agricultură și prepararea uleiului. În secolul trecut mulți dintre ei au intrat ca lucrători și funcționari la British East India Company, ajungînd să ocupe posturi de răspundere ca funcționari superiori, datorită cinstei, priceperii și inteligenței lor.

Îmbrăcămintea iudeilor Bene Israel, care pînă în anul 1880 a urmat moda indiană, a suportat mari schimbări. Bărbații au adoptat obiceiurile și moda europeană. Femeile, care înainte se îmbrăcau după moda femeilor brahmane, se îmbracă acum după moda parsee. Cele mai emancipate se îmbracă după moda europeană.

Majoritatea grupului Bene Israel e alcătuită din meșteșugari îndemînatci. Alții sînt funcționari, desenatori tehnici, ingineri, învățători, profesori, medici, avocați etc. Printre femei există tendința de a se devota îngrijirii bolnavilor prin spitale. Cei mai mulți evrei Bene Israel trăiesc în Bombay, unde au cîteva sinagogi, în care se oficiază în ebraică și engleză.

Cunoașterea limbii ebraice este mult mai redusă la evreii din Bombay decît la cei din Cochîn, sau la cei emigrați din Bagdad și Persia.

Pînă în anul 1934, Bene Israel nu erau recunoscuți ca evrei autentici de către comunitatea evreiască din India, care refuza să le acorde drepturi egale în probleme comunitare și religioase, sub cuvînt că nu respectau toate obiceiurile și datinile evreilor ortodoxi. Una din sinagogile din Rangoon, Beth El, i-a recunoscut pe Bene Israel în urma părerii exprimate de învățătorul Moses Gaster, astfel că le-au fost acordate și recunoscute drepturile religioase. În cele din urmă a fost abolite toate discriminările împotriva grupului Bene Israel.

Comunitatea din Surinam mulțumește

Din îndepărtatul Surinam, teritoriu olandez din America de Sud, Emnența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a primit o scrisoare de mulțumire. Ea este semnată de d. dr. D. H. Emanuel, președinte și D. I. Kopinsky, secretarul comunității evreiești din orașul Paramaribo. Domniilelor exprima obștii evreiești din România mul-

țumiri și recunoștință pentru sulul sfînt (Sefer Tora) pe care l-au primit în dar și care, cităm: „*va lumina mulți ani comunitatea noastră și va fi o călăuză pentru generațiile care vor veni după noi*”.

Sulul sfînt a fost introdus în altarul sinagogii *Nevei Salom* din Paramaribo.

Templul din Basel

TRADIȚIONALĂ MASĂ DE SIMHAT TORA

În cinstea conducătorilor de temple și sinagogi din București, precum și a celorlalți slujitori ai cultului nostru Comunitatei Evreilor (M) a oferit în seara de 15 octombrie a.c. o *Seuda* tradițională, cu prilejul încheierii sărbătorilor.

Au rostit cuvinte din Tora d-nii Șef rabin dr. *Moses Rosen* și prim-rabin *I. M. Marilus*.

S-au cântat *niguri* și cântece hasidice, într-o atmosferă plină de căldură, sărbătorească.

Codificarea legilor iudaice

(Urmare din pag. 1-a)

mitătorii halachei, în fapt ei au fost chemați să decidă și să dea răspunsuri la întrebări adresate de comunități de pretutindeni. Acest fapt a contribuit la apariția unei halache noi, individuale. Creatorii ei n-au fost învățați solitari, ci autorități centrale, profesori și conducători, de școli. În această perioadă au început a fi realizate compendii menite să contribuie la cunoașterea cât mai precisă a halachei. Din această categorie fac parte tratatele lui *lehuda Gaon*, *siderul* lui *Rab Amram* și alte scrieri similare.

Către sfârșitul perioadei gaonice, în secolul al IX-lea și ulterior, polemica dintre rabaniti și karaiti, precum și pătrunderea evreilor în sfera culturii arabe, a contribuit la o tratare mai teoretică a halachei. Primele lucrări ale acestei noi dezvoltări au fost introducerile la Talmud scrise de erudiți vestiți ca *Saadia*, *Samuel ben Hofni* și *Samuel Hanagid*; istoria halachei scrisă de *Seira Gaon* și comentariile la Talmud scrise de *Hai Gaon* (939—1038) și cele ale contemporanilor săi, *Hananel*, *Nissim* din *Kervan* și *Geșon ben lehuda* din *Mayenta*.

În anii următori, literatura halachică s-a dezvoltat în noi încercări de codificare. Cel mai ilustru reprezentant din această perioadă este *Rași*, cu comentariul său asupra Talmudului.

A urmat perioada marilor codificări. *Issac Alfasi* (1013—1103) a creat un Talmud abreviat, amplificat de deciziile gaonice. Aceasta a pregătit drumul spre acțiunea de codificare întreprinsă de un alt uriaș al iudaismului, *Maimonide*. *Misne Tora* (*Iad Hazaka*), lucrarea sa gigantică, scrisă cam la vreo mie de ani după *Misna*, este similară acesteia în formă și fond, dar cele șase părți ale lucrării sunt dezvoltate în patruzecede. Labirintul talmudului este descurcat și reconstituit într-un sistem precis. Introducerea la caracter informativ, detaliile sunt sistematizate, deciziile post-talmudice sunt inoșle, iar cele neclarificate sunt elucidate.

După *Maimonide* a urmat o perioadă de relativă stagnare în domeniul codificării. Completările la halacha sînt acum rareori derivate din legi, fiind mai curînd introducerea datinilor (*Minhag*) în însuși organismul halachei. Această tendință apare în scrierile ulterioare ale evului mediu. *Issac Or Zarua*, *Meir de Rothenburg*, *Mordecai* și *Așer hen Jehiel*, *Nahmanide*, *Abudraham* și alții, s-au străduit să încorporeze obiceiul, tradiția în halacha și să-l completeze pe *Maimonide* prin comentarii și supracommentarii, compendii și response.

În sfîrșit, prin secolul al XVII-lea, *Josef Caro* a condensat toate halachele într-un cod unic, *Șulhan Aruch*, care, împreună cu adaosul lui *Moses Isserles*, a devenit compilația unanim recunoscută a halachei. Cu el, dezvoltarea literaturii halachice a atins punctul culminant. Într-adevăr, în secolul următor n-a mai apărut nici o lucrare care s-o poată egala, deși *Șulhan Aruch* a fost îmbogățit prin completările sau responsele unor înțelepți și erudiți ca *Sabatai Cohen*, *David ben Samuel Halevi*, *Zebi Așkenazi*, *Ezekiel Landau*, *Imtov Heller*, *Elijah Vilna* și *Moses Sofer*.

Locul deținut de halacha în viața iudaică a fost și este covârșitor. Mai bine de 2000 de ani ea a fost centrul și factorul cel mai important al vieții intelectuale și spirituale evreiești, chintesența cea mai valoroasă a individualității iudaice. Se poate presupune că fără armura spirituală a halachei, care să-l ferească de atacurile pe care a trebuit să le înfrunte în evul mediu, iudaismul s-ar fi sfîrșit. De aceea halacha, în ciuda tuturor vicisitudinilor, a fost întotdeauna onorată și iubită. Reprezentanții ei au fost conducători unanim recunoscuți ai iudaismului. Preceptele ei au fost respectate și cîștite ca adevărate fapte de laudă. În sfîrșit halacha constituie fondul predicilor și al rugăciunilor; ea a îmbogățit și a colorat în mod savuros graiul popular al evreilor tradiționali.

AFORISME HASIDICE

Despre adevăr

Mincinosul este mai periculos decît hoțul: hoțul fură doar banii, pe cînd mincinosul fură mîntea, încrederea omului.

Rabi *Pinchas Koritzer* spunea: Mai degrabă să-ți iasă sufletul din trup decît un singur cuvînt neadevărat din gură.

Orice minciună dispăre cu timpul, numai minciuna scrisă rămîne.

Orice în lume poate fi imitat în afară de adevăr, căci imitația adevărului e minciuna.

Un rabin înțelept a spus: adevărul trebuie căutat, căci e ceva pe care lumea îl ascunde.

Într-un rînd, rabinul *Itzhak Worker* s-a rostit cu cea mai mare asprime împotriva celor care înșală la cîntar, care fac negoț necinstit. Printre ascultători se afla și un lăptar asupra căruia cuvintele rabinului făcuseră o impresie atît de puternică încît luă hotărîrea ca din clipa aceea chiar să nu mai toarne nici o picătură de apă în lapte.

După cîva timp lăptarul se înfățișă înaintea rabinului plîngîndu-se că clienții au încetat să-i mai cumpere laptele, despre care spun că are acum alt gust...

La aceasta rabinul i-a răspuns: vezi, dar, că lumea noastră e așa alcătuită că preferă adevărului falsificarea. Așa stînd lucrurile și ea să nu-ți pierzi cumva pîinea, îți îngădui să adaugi o picătură de apă fiecărui bidon de lapte.

Rabinul *Ichekiel Schinover* se ferea cu strășnicie să vorbească de rău pe oricine ar fi. Într-un rînd, venind vorba despre un mare mincinos, rabinul s-a exprimat în felul următor. „Cutare a fost înzestrat cu o memorie nemaipomenită. Căci dacă există oameni ce-și pot aduce aminte despre lucruri petrecute cu zece sau douăzeci de ani în urmă, omul nostru își aduce aminte de lucruri care nu s-au petrecut niciodată...”

Rabinul *Baruch Gorlitzer* a spus: dacă dau de un om care deține 99 de procente de adevăr și un procent de minciună, mă îndepărtz din preajma lui.

UN DOCUMENT DIN ANUL 1848 DESPRE EVREII DIN MOLDOVA

Situația Moldovei în preajma și la începutul anului 1848 este prezentată în numeroase documente ale vremii. Printre acestea, un real interes prezintă relatările unor călători și ale unor consuli străini, prezenți în Moldova în acel timp. Consulii francezi de la Iași și București, de pildă, observau, cu ochii unor străini interesați, numeroase situații și evenimente petrecute în diferite sectoare, le înregistrau și le comunicau apoi la Paris prin mesaje, rapoarte sau depeșe.

Franta revoluționară, interesată în problemele vieții economice din Principate, se interesa și de problemele vieții lor politice, spirituale și naționale.

Printre problemele care au atras atenția la sfîrșitul lunii martie 1848 lui *Guërout*, consulul francez la Iași, a fost și aceea a evreilor moldoveni, a rolului lor în viața economică a țării.

Într-o depeșă trimisă la 31 martie 1848 din Iași ministrului francez de *Lamartine* *) — depeșă referitoare la situația internă economico-socială și politică a Moldovei în acel moment — consulul *Guërout* consacră problemei evreilor moldoveni un capitol întreg. *Guërout* arată rolul evreilor în viața economică a țării.

Observator atent, consulul *Guërout* notează ocupațiile evreilor moldoveni. După cum arată el, evreii erau ocupați atît în sectorul meseriilor, cît și în cel al comerțului. Evreii erau mijlocitori de afaceri, comisionari, cărauși, negustori de tot felul, dar și meseriași, orientați în profesii legate în special de viața casnică: zidari, dulgheri și tîmplari, lăcătuși, tapițeri, croitori.

Guërout oferă date și asupra portului popular evreiesc. „Evreii sînt îmbrăcați într-o redingotă neagră, lungă, de alepin, care atinge călcîiele și mătură noroiul drumurilor. Pe cap poartă o tichie neagră, înlocuită simbăță printr-o scufie împodobită cu blană... Iese în relief și o barbă lungă. „Descrierile sale reprezintă vechiul port popular răspîdit și în Moldova. Din descriere rezultă și faptul că evreii moldoveni erau foarte credincioși și păstrau cu sfințenie tradițiile lor.

Dar *Guërout* nu se oprește aici. El își exprimă admirația față de sobrietatea lor fără egal”, scrie el. Din

*) *Guërout* (consul al Franței la Iași), Depeșă către ministrul de *Lamartine*, Iași, 31 martie 1848, în volumul: *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, Volum I (1821—1848, iunie, 20), documentul nr. 72, p. 203 și urm.; București, 1902.

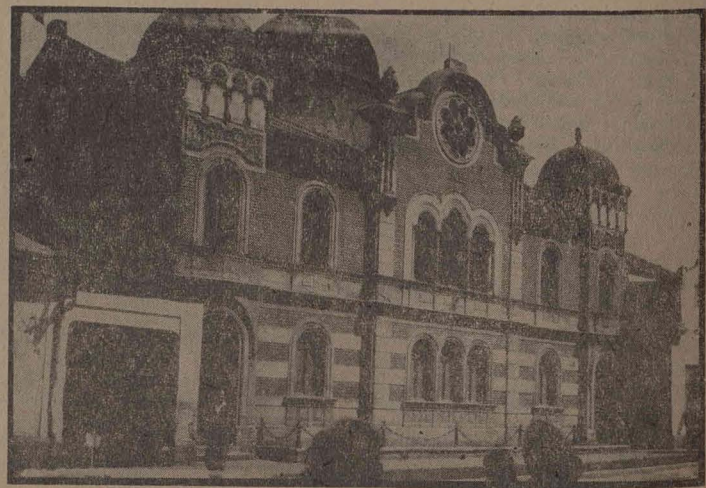
cauza acestei sobrietăți, consulul francez nu vede nici o posibilitate pentru negustorii străini de a concura pe negustorii evrei localnici pe piața internă a Moldovei.

În documentul său, *Guërout* merge mai departe. El vrea să facă un serviciu evreilor moldoveni, în sensul de a-i ajuta să devină cetățeni egali în drepturi cu cei de altă credință. În acest scop, el propune superiorului său, ministrul de *Lamartine*, un proiect de europenizare a evreilor moldoveni. Acest proiect, în care se poate recunoaște spiritul liberal al anului 1848 (proiect pe care autorul său, după cum menționează el însuși, îl discutase în prealabil cu cîțiva prieteni evrei la Paris), prevedea ștergerea completă a oricărei distincții legislative bazată pe origine și credință, urmată de invitarea populației evreiești de a trece, în interesul ei, la modul de viață european. *Guërout* nu urmărește asimilarea evreilor, ci doar adaptarea lor la un nou mod de viață european. El propune o europenizare treptată, începînd cu generațiile tinere. Din această cauză, *Guërout* propune atragerea treptată a unei părți a populației evreiești din Moldova în școli, ceea ce „va ușura a se distruge în germene la tinerele generații prejudecățile părintești.”

Guërout avea experiența nereușitei domnitorului *Mihail Sturza*, care încercase să aplice un proiect de modernizare a evreilor moldoveni pe calea invitării lor de a se îmbrăca europenește. Despre acest proiect *Guërout* notează că deși tineretul evreiesc era tentat să-l accepte, el nu a reușit datorită „friei de blestemul părintesc și a influenței israeliților bogăți, care au o poziție excentrică față de coreligionarii lor.” În proiectul său, *Guërout* a căutat să evite o situație de acest gen, urmînd atragerea bătrînilor — ei înșiși interesați la aceasta — de către tineri, ultimii fiind cîștigați în prealabil pe calea unei legislații de egalitate națională și religioasă.

Idei asemănătoare cu ale lui *Guërout* au avut și revoluționarii moldoveni și munteni de la 1848. Ele au stat la baza începuturilor încetățenirii evreilor în România, ca și a desființării, la propunerea lui *Mihail Kogălniceanu*, a portului lor, contribuind la acordarea de drepturi egale cu ceilalți locuitori pentru evrei (la 1878), la ridicarea populației evreiești din România la un nivel de viață civilizată modernă.

LUCIAN HERSCOVICI

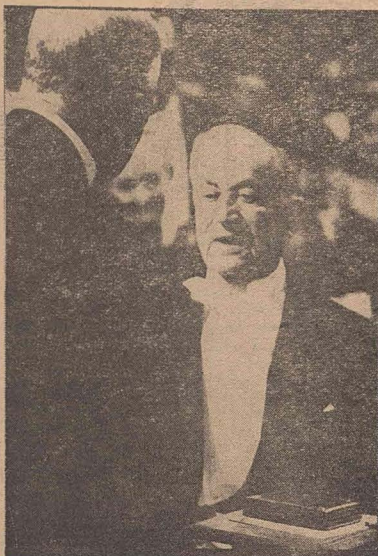

Sinagoga din Reșița

S. I. AGNON LA 80 DE ANI

Scritorul S. J. Agnon, laureat al Premiului Nobel, a împlinit vârsta de 80 de ani. Alăturându-se cititorilor și admiratorilor săi de pretutindeni, redacția noastră adresează clasicului în viață al literaturii ebraice un respectuos omagiu și cele mai bune urări.

Totodată, folosim fericitul prilej spre a prezenta cititorilor noștri textul alocuțiunii rostite de S. J. Agnon la solemnitatea decernării Premiului Nobel (10 decembrie 1966, precum și una din povestirile sale.

S. I. Agnon la festivitatea înmînării Premiului Nobel.

Ca urmare a catastrofei istorice în decursul căreia împăratul Titus al Romei a distrus Ierusalimul și a gonit poporul lui Israel din țara sa, m-am născut într-unul din orașele exilului.

La vârsta de 5 ani am compus primul poem, inspirat de dorul după tatăl meu, care era plecat în călătorie. Am scris apoi multe alte poeme. Ele au fost măstuite de incendiul care a nimicit casa părintească în timpul primului război mondial. În acest război și-au aflat moartea mulți tineri meșteșugari, croitori și cizmari, care aveau obiceiul să recite versurile mele în timp ce lucrau. Cei ce au supraviețuit acelui război au murit mai târziu. Unii au fost îngropați de vii, împreună cu surorile lor, într-un șanț pe care au trebuit să și-l sape ei înșiși din ordinul inamicului, sau au fost arși în cuptoarele de la Auschwitz, laolaltă cu surorile lor, a căror frumusețe făcea faima orașului nostru și care, cu vocile lor atît de suave, cîntaseră cîntecele mele.

Multe din lucrările mele ulterioare au căzut pradă incendiului care a mistuit casa mea de la Bad Homburg, în timp ce eu zăceam la spital. Printre ele se afla un roman de 300 000 cuvinte și o carte scrisă în colaborare cu Martin Buber, precum și biblioteca mea alcătuită din 4 000 de volume ebraice.

M-am întors apoi în Palestina și m-am stabilit la Ierusalim, după ce am fost halat și am trăit un timp la Iafa. Aveam pe atunci 19 ani. Ierusalimului îi dădorez tot ce am scris, tot ce Dumnezeu a pus în inima și sub pana mea. Printre ele o carte intitulată „Yamim Noraim” (Zilele cutremurătoare) și o alta despre darea Torei pe muntele Sinai.

În scrierile mele am fost influențat mai întîi și înainte de toate de Biblie, Mișna, Talmud, Midraș și comentariile lui Rași. Apoi am fost influențat de comentarii halahici ai evului mediu, de poezii ebraice și de filozofii discipoli ai lui Maimonide. Mai aveam și obiceiul să citesc cărțile germane pe care le găseam la îndemînă.

Am fost influențat de fiecare bărbat, de fiecare femeie și de fiecare copil pe care i-am întîlnit, evrei sau neevrei. Discuțiile mele cu oamenii, întîmplările pe care mi le povesteau, se întîpăreau în inima mea și unele din ele au și ieșit de sub pana mea. La fel și cu priveliștile din natură. Marea Moartă, pe care, în fiecare zi, în zori, o contemplem de pe terasa casei mele, riul Arnon, unde obișnuiam să mă scald, nopțile pe carele-am petrecut la Zidul Plîngerilor, împreună cu bărbaiți evlavioși — toate acestea au îngăduiut ochilor mei să admire țara Celui Sfînt, lăudat fie El, țara pe care ne-a dat-o și Orașul căruia i-a dat numele Său. Și ca să nu uit nici o creață, trebuie să menționez și vitele de pe cîmp, animalele domestice și păsările cerului, de la care de asemenea am învățat cite ceva. Dar teamă mi-e că nu am învățat destul. Cînd aud cîinele lătrînd sau glasul unei păsări care piue, sau chemarea cocoșului care cîntă, nu-mi dau seama niciodată dacă ele îmi mulțumesc sau dacă îmi reproșează pentru ceea ce am scris despre ele...

„Da, un alef și un kametz și un beth alăturat formează cuvîntul Av. Și acum, copilul meu, spune-mi care tată este cel mai mare dintre toți? Tatăl ceresc. El este Tatăl meu și al tău și al lumii întregi. Vezi tu, fetița mea, iată în sidur două litere mici, izolate. Ele se apropie, se unesc și devin AV. Dar numai ele. Legate între ele, toate celelalte litere formează cuvinte și aceste cuvinte sînt rugăciunile care se înalță spre cer. Și tatăl nostru le dă ascultare dacă sufletul se pătrunde de lumina care vine din ceruri, așa cum flacăra vine de la luminare.

Pe cînd stăteam așa și-i vorbeam copilului despre literele alfabetului, vîntul începu să sufle și stînsse lumina care ardea în pridvorul sinagogii. Luminarea se încovoie sub puterea vîntului și atînsse pe fetița mea. Focul îi cuprinse rochița. I-o smulsei și copilul rămase gol. Din toate rochițele frumoase pe care le avea nu-i mai rămăsese decît aceasta pe care o purta. În fuga noastră zorită n-am mai apucat a lua nimic și acum focul i-a ars rochița; n-aveam nimic cu ce s-o îmbrac.

Am scotocit peste tot, dar n-am găsit nimic. Mi-am zis că poate voi găsi ceva în dulapul unde se păstrează cărțile vechi. În tinerețe scotoceam adesea și descopeream acolo multe lucruri. Iar acum, nimic, nimic cu care să pot acoperi fetița...

Neliniștit și tremurînd, mă tot întrebam cu ce să acopăr trupșorul ei? Noaptea se apropia pe nesimțite, noaptea, cu frigul ei, și eu nu aveam cu ce să acopăr copilul meu.

În ajunul marii sărbători

Imi aminti de familia lui Reb Alter, care emigrase în Eretz-Israel. Imi zisei: mă voi duce la fiii și fiicele sale și le voi cere o haină. O lăsa la sinagogă pe fiica mea și mă îndreptai spre copiii lui Reb Alter. Ce bine te simți cînd nu ești urmărit! Pămîntul parcă nu-ți mai arde sub picioare și soarele nu-ți mai orbește ochii. Totuși, avertis, urmărit de data aceasta nu de dușmani, ci de timp. Soarele era pe punctul de a apune și momentul cînd trebuia să se facă rugăciunea Arvith se apropia. Mă grăbii ca să ajung mai înainte ca familia Alter să fi plecat la sinagogă.

E bine să-ți poți aminti de casa unui prieten cînd ești la nevoie. Reb Alter — odihnească-se în pace — a fost mohelul meu și legătura de prietenie ne uneau. Că a trăit îl vizitam desori, mai ales pe vremea cînd învățam împreună cu un grup din care făcea parte și nepotul său Gad. Casa lui Reb Alter era atît de subredă încît te întrebai cum de se mai ținea. Dar Reb Alter era un înțelept și știa să se facă atît de mic încît casa să i se pară destul de mare...

Casa se afla pe una din colinele joase care înconjurau marea sinagogă. Un deal lutos se afla în apropiere. Aici obișnuia Reb Alter să vină să-și fumeze pipa lui cea lungă din care rotoacele de fum se ridicau și se pierdeau în văzduh. De cite ori n-am stat să-l privesc, gata să-i aduc foc dacă pipa i-s-ar stinge! Pipa aceasta o avea de la bunicul, i-o dăruise la circumcizia mea. „Bunicul tău se pricepe la pipe, știe să le potrivească după gura stecăruia”, îmi spunea deseori Reb Alter, mîngîindu-mi barba, convins, cu toată modestia sa, că era vrednic de asemenea pipă. Despre modestia lui Reb Alter vorbește și faptul că în fiecare ajun de Sabat, își stîngea pipa înainte de căderea serii, spunîndu-mi: „Bunicul tău n-avea nevoie să-și stingă pipa, el putea s-o fumeze încet sau repede, căci avea noțiunea timpului.”

Intrai în casa lui Reb Alter. O găsi pe fiică-să în tovarășia unui mic grup de bătrîni și bătrîne. Un bătrîn cu fața zbircită citea o scrisoare. Cu toții citeau urechile și ștergeau ochii. Din cauza anilor care s-au scurs, mă înelșai și o luai pe fiica lui Reb Alter drept mama ei. Se întunecea în acest ajun de Iom Kipur și oamenii nu apăsersesă vreo luminare! Și scrisoarea aceea, de la cine o fi? De la Reb Alter? Doar e mort! Poate au primit vești de la nepotu-său, prietenul meu Gad, care, din zori și pînă-n seară studia la Beth Hamidrash. Într-o bună zi, s-a trezit mai devreme decît de obicei, a plecat de acasă și de atunci nimeni nu l-a mai văzut. Se povestea că două nopți înainte de aceasta, doică-să l-a văzut în vis: din capul său ieșea o ciudată pană de pasăre.

Fiica lui Reb Alter împături scrisoarea și o puse după oglindă. Chipul ei, reflectat de oglindă, era al unei femei bătrîne, pe care zbuciumul anilor și-a pus pecetea. Între chipul ei și oglindă se arăta propriul meu chip, asemenea unei rîni deschise.

Mă depărtai de oglindă și întoarsei privirea spre bătrîni și bătrînele care se aflau în casa lui Reb Alter. Buzele mele se între-

deschiseră ca ale unui om care vrea să vorbească, dar care amuțise zăbind un lucru îngrozitor.

Unul dintre bătrîni își dădu seama de încurcătura mea. Se frecă la ochi și spuse: „Te uști la hainele noastre sfîșiate. Nu ne-a mai rămas decît pielea și asta-i încă prea mult pentru niște ființe ca noi”. Ceilalți în-cuviințară din cap.

Am ieșit mergînd de-a-ndăratelea.

Adînc întristat, mă întoarsei la fiica mea cu mîinile goale, fără vreo haină sau pătură. O găsi în picioare, ghemuită lîngă perete, în apropiere de masa purificării pe care se spală mortii. Își despletise părul acoperindu-și trupul cu el. Mare 'e bunătaea Ta, Doamne! Ai sădit înțelepciune în mintea acestei copile, care a fost destul de inteligentă să se acopere cu părul ei, dat fiind că rochița îi căzuse pradă focului. Pînă să i se aducă ceva de îmbrăcat, a găsit cu cale să se servească de propriul ei păr. Dar ce mare tristețe m-a cuprins la ceasul cînd începea sărbătoarea cea mai sfîntă și mai solemnă a anului! Nu mă învednicisem să apar așa cum s-ar fi cuvenit de marea sărbătoare — eram copleșit de mîhnire și griji.

Începuseră să se facă auziți pașii aceluia care în păpuși și ciorapi de lînă se duceau la rugăciune. Coborau scările de piatră tî-nînd în mîini *taletim* și *kittels*. Pe fetița o așezai îndărătul meu, spre a o feri de vîzूल oamenilor și îi mîngîiam părul. Tremura toată de frig. Mai cercetai odată în gheniza cărților rupte. În copilărie găseam acolo lucruri minunate, file rupte din cărți. Imi amintii de unul din filele acelea, în care citi cam așa: „...Uneori apare sub înfățișarea unei bătrîne, alteori, a unui copil. Cînd îți apare sub înfățișarea de copil, să nu-ți închipui că sufletul ți-e la fel de curat cu al unui copil. Ți-a apărut sub această înfățișare pentru a te face să înțelegi că dorești ca să revii la

O POVESTIRE DE AGNON

puritatea unui copil neprihănit. Numai prostul judecă lumea după formă, înțeleptul, după voință.

Un om înalt, pîntecos, cu barbă roșie, se apropie de noi. Eu continuai a sta în picioare, fiind sigur că Dumnezeu e pretutindeni; n-aveam, deci, motiv să mă grăbesc să-i vorbesc. Omul ne privi o clipă stăruitor, apoi își coborî ochii, rostind câteva cuvinte confuze.

Cînd dădui să se îndepărteze, îl apucau de barbă. Fu atît de surprins de gestul meu, încît rămase încremenit. Era firesc să fie uimit vîzînd că un om mîrunt ca mine ridică mîna asupra unui mare, ca el. Eu însumi eram uluit. Cum am putut, cu, atît de slab, să ridic mîna asupra unui mălăhlos ca el. Era destul să vrea, ca să nu ies întreg din mîinile sale. Un altul se apropie. Era și el înalt, cu mîinile lungi. L-am privit așteptînd să intervină și să ne despartă. Își scoase ochelarii din buzunar, îi șterse și îi puse pe nas. Albul ochilor săi se înverzi și sticlele ochelarelor îi lucrau ca niște solzi vîscoși. Privea ca la un spectacol la care asisti de plăcere.

Ridicai glasul și strigai: „Focul a mistuit rochița fetiței mele și tremură de frig!” Omul dădu din cap, își șterse din nou sticlele ochelarelor, care scinteiau încăodată ca niște scoici și ochii lui căpătără o culoare verzuie, ca cea care se poate vedea la suprafața apei. Strigai din nou: „Nu numai, că nu i se aduce nimic ca să se acopere, dar pe deasupra mai sîntem și insultați!” Dădu iar din cap și repetă cuvintele mele, de parcă era vorba de ceva amuzant. Și tot îngîndînd cuvintele, se depărta de mine, pentru ca mulțimea să nu mă bage în seamă și oamenii să creadă că el scornise această poveste. Minia ce o resimțeam împotriva dușmanilor mei începu să pălească față de cea pe care o încercai împotriva aceluia care îți zicea aproapele meu și care povestea lucrurile care mi s-au întîmplat mie ca și cum i-s-ar fi întîmplat lui!

Fetița începu să plîngă. „Să fugim de aici!” spuse ea. Îi răspunsei: „Ce tot spui? Nu vezi că ziua cea sfîntă a început și că ne găsim în pragul unei sărbători mari, nespuse de sfînte? Să fugim? Unde? Încotru?”

Unde am fi putut să ne ascundem? Casa noastră fusese devastată și dușmanii foiau pe toate drumurile. Numai un miracol ne putea salva. Dar poți conta pe miracole? Aici se aflau cele două școli unde am învățat Tora și sinagoga cea mare unde mi-am făcut totdeauna rugăciunile. Aici era locul unde se depun cărțile uzate. În copilărie aveam obiceiul să scotocesc prin maldărul din dulapuri și găseam acolo multe lucruri. Nu știu de ce azi n-am descoperit nimic!

O privi pe copilă care tremura toată de frig, fetița mea care n-avea nici măcar o cămașuță pe corp! Noaptea era friguroasă și disprez muniți se auzea glasul pasărei ce prevestește iarna. O priveam pe fetița, copilul sufletului meu, așa cum un părinte își privește copilul. Un zîmbet de dragoste îmi apără pe buze. Zîmbetul acesta făcu să-i dispară frica. Încetă să mai tremure. Stăteam în pridvorul marii sinagogii și a celor două

(Continuare în pag. VII-a)

STUDIUL DESPRE COMUNITĂȚILE EVREIEȘTI

Institutul pentru problemele evreiești va întreprinde un studiu despre structura și metodele de lucru ale comunităților evreiești din lume. Dl. Daniel J. Elazar, profesor de științe politice la Temple University și directorul centrului O.N.U. pentru studiul federalismului, va coordona lucrările respective. Studiul va include analiza metodelor de organizare ale vieții obștiilor evreiești contemporane. Un capitol separat va fi consacrat felului prin care sînt satisfăcute nevoile religioase și spirituale ale credincioșilor.

PIESĂ DE MANGER PE BROADWAY

Golden-Theatre de pe Broadway (New York) va pune în scenă, la începutul lunii octombrie, „Meghila” poetului Itic Manger.

TOT DESPRE URMAȘII CELOR 10 TRIBURI IUDAICE

Am mai avut prilejul să scriem în paginile revistei noastre despre diferitele teorii cu privire la soarta celor zece triburi iudaice dispărute fără urmă în antichitate. Iată că o nouă teorie se adaugă acum celor existente. Autorul ei, preotul sintoist Tanitza Fadjinama, din Tokio, a emis ipoteza că, după multe peregrinări, cele zece triburi iudaice ar fi ajuns în Japonia, unde cu timpul s-au contopit cu populația băstinașă. În sprijinul punctului său de vedere, autorul aduce o seamă de exemple din mitologia niponă care amintesc de credințele iudaice. De asemenea el susține că pe unele insule japoneze săpăturile arheologice au scos la lumină vase de proveniență iudaică.

CENTENARUL SINAGOGII DIN BASEL

Obștea evreiască din Basel a sărbătorit luna trecută centenarul sinagogii principale din acest oraș. A fost prima sinagogă construită pe pământ helvetic după izgonirea evreilor în evul mediu, sub acuzația că ar otrăvi fîntinile și ar aduce ciuma. În ianuarie 1866 guvernul cantonal a acordat drepturi cetățenești evreilor din țară. Doi ani mai târziu a fost inaugurată sinagoga. Pe atunci la Basel trăiau circa o mie de evrei. La solemnitatea inaugurării lăcașului sfînt a luat parte întreaga obște. În acordurile festive ale imnului „Hoșana” surorile Torei au fost scoase din Lada sfîntă și purtate în pelerinaj în jurul sinagogii. Evocînd

acele momente înălțătoare, presa reamintește o frază din predica rostită în ziua de 9 septembrie 1868 de către rabinul de atunci al obștei, Moise Nordmann: „În această zi nu sărbătorim numai înauzurarea unui nou lăcaș al Domnului, ci și începutul unei ere noi de frățietate și înțelegere între oameni.”

Centenarul sinagogii a fost sărbătorit ca un eveniment în viața colectivității evreiești din Elveția.

MONUMENT PENTRU ANNA FRANK

Tinărul sculptor berlinez Gerhardt Rammel lucrează la un monument al Annei Frank. Monumentul, un obelisc înalt de 4 metri, o înfățișează pe fata-martir de la Amsterdam ca pe un simbol al voinții omului de a supraviețui forțelor întinericului. După ce va fi terminat, monumentul va fi amplasat în fața școlii „Anna Frank” din orașul Tessin din R.D.G.

ILUSTRAȚII LA BIBLIE

Pictorul parisian Benn s-a consacrat în ultimii ani ilustrării Bibliei. Un număr de 60 din desenele sale au fost reunite și tipărite într-un album de lux. De curînd, tablourile sale pe teme biblice au fost expuse la pavilionul judaismului din cadrul expoziției permanente „Pămîntul oamenilor”, de la Montreal — Canada.

„CLASICII SINAGOGII”

Sub acest titlu, casa „Ex libris” din Elveția a editat un disc cuprinzînd un număr de cîntece religioase în interpretarea cantorului Israel Karmmon. Discul oferă amatorilor de muzică sinagogală citeva din cele mai cunoscute rugăciuni, precum și imnuri de nuntă.

PRELEGERI UNIVERSITARE

Rabinul dr. Moșe Wohlgeleter din S.U.A. a fost invitat de universitatea catolică din Dublin — Irlanda să țină un ciclu de prelegeri despre literatura irlandeză. Pe lîngă pregătirea rabinică, dr. Wohlgeleter este specialist în această literatură.

SINAGOGĂ RENOVATĂ

Sinagoga sefardă din Haga, construită în anul 1726, a fost complet renovată. La 15 septembrie a.c. a avut loc serviciul divin după terminarea lucrărilor.

PE URMELE FILISTENILOR

Filistenii sînt una din semințiile care au locuit pe pămîntul Țării Sfinte în antichitatea îndepărtată. Biblia îi denumeste „Poporul mării” și se pare că așezările lor se întindeau de-a lungul coastei sudice a țării. Prea multe amănunte despre acest popor dispărut nu se cunosc. De aceea, sînt cu atît mai valoroase recente descoperiri arheologice care aruncă o rază de lumină asupra trecutului îndepărtat. Lîngă localitatea Tel Așdod, o expediție a Muzeului Carnegie din S.U.A. a scos la iveală citeva ulcioare de lut cu incrustații filistene. Continuînd săpăturile arheologice au dat de urmele a 3 așezări filistene. Studiul obiectelor, motivele de pe ulcioare au arătat că civilizația acestei populații avea multe trăsături comune cu cea miceneană. De aici oamenii de știință trag concluzia că filistenii ar fi fost originari din insulele Mării Egee. Ei ar fi colonizat coasta Țării Sfinte în perioada faraonului Ramses III, adică prin secolul XII-lea înainte erei noastre. În această perioadă, triburile lui Israel se aflau în pustiul Sinai, în drum spre pămîntul făgăduit.

FESTIVAL DE MUZICĂ EVREIASCĂ LA NEW YORK

Peste 20 000 de spectatori au luat parte la Festivalul de muzică evreiască desfășurat la Central Park din New York. Cîntăreți dintre cei mai cunoscuți au interpretat vechi cîntece populare în limba idiș. Concertul s-a bucurat de mare succes.

ZIARUL „FOLKS-STIME” — SĂPTĂMÎNAL

Începînd de la sfîrșitul lunii septembrie a.c. ziarul în limba idiș „Folks-Stime” din Varșovia apare săptămînal.

VOLUM DE POEZII ÎN LIMBA IDIȘ

În Editura de stat din Rostov (U.R.S.S.) a apărut un volum de poezii în limba idiș de Helena Schirman.

PREMIUL ACORDAT POETULUI MANGER

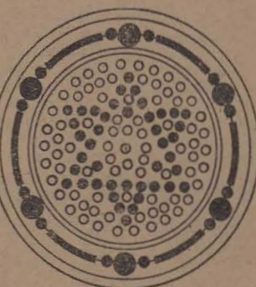
Premiul Fichman pe anul în curs a fost atribuit poetului de limbă idiș Itic Manger.

stiri

DEZVELIREA MONUMENTULUI DE LA DACHAU

Pe locul unde pînă în anul 1945 a funcționat sinistrul lagăr de concentrare nazist, Dachau a avut loc solemnitatea dezvelirii monumentului ridicat în memoria martirilor. Monumentul, care este opera sculptorului evreu din Lugoslavia Nid Glandor, a fost plasat în fața clădirii ce servea ca sediu al administrației lagărului și care acum este muzeu. Artistul a înfățișat un morman de trupuri înclăcate în chinurile agonice. Pe soclu se poate citi inscripția: „Fie ca exemplul celor ce au fost exterminați aici între anii 1933—1945 pentru că s-au împotrivit nazismului să ajute la unificarea eforturilor celor în viață pentru apărarea păcii și libertății”.

La solemnitate au participat peste 200 persoane venite din numeroase țări.

PRESA EVREIASCĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA

La Magnes Memorial Museum din orașul Berkeley (S.U.A.) a fost deschis o expoziție a presei evreiești din secolul al XIX-lea. Exponatele, dintre care multe sînt unicate, aparțin Muzeului presei din Aachen (R. F. a Germaniei). Anterior, expoziția a fost amenajată în sălile acestui muzeu.

ÎNȚĂMÎNTUL RELIGIOS ÎN COMUNITATEA DIN ANGLIA

Șef rabinul Angliei dr. Imanuel Jakobovits a invitat pe doi specialiști din S.U.A. să vină la Londra spre a colabora cu forurile de resort ale comunității de acolo la organizarea învățămîntului religios.

ORAȘUL PROFETULUI AMOS

O expediție arheologică americană a dezgropat la 10 km sud de Bethlehem ruinele vechiului oraș Tekoa, unde a trăit și predicat profetul Amos.

DE EDUCAȚIE IUDAICĂ

Cel de al VIII-lea Congres al Federației Comunităților Evreiești din Argentina a acordat o atenție deosebită problemelor de educație. În referatul său, secretarul general al Federației, d. Hers Trivaks, a arătat că școlile evreiești din Argentina sînt frecventate de 21 000 elevi.

În cuvîntul său, șef-rabinul obștei, dr. Kahane, a arătat că una din problemele majore o constituie lipsa de conducători religioși. În întreaga Argentina, cu o obște numîrînd peste 500 000 evrei, nu există decît 15 rabi.

SINAGOGA LUBAVITSCH

La Ierusalim a fost pusă piatra fundamentală pentru o sinagogă Lubavitsch. Indemnul pentru construirea sfîntului lăcaș a venit de la rabinul Menachem M. Schneerson din New York.

BALDUR VON SCHIRACH ACORDĂ INTERVIURI...

Secția britanică a Congresului Mondial Evreiesc a protestat împotriva apariției la postul de televiziune B.B.C. a cunoscutului criminal de război nazist Baldur von Schirach, unul din colaboratorii apropiați ai lui Hitler.

Condamnat de Tribunalul internațional de la Nürnberg la 20 de ani închisoare, Baldur von Schirach a fost eliberat după împlinirea pedepsei, de la închisoarea Spandau. După cum se știe, în cel de al treilea Reich el a deținut funcția de conducător al tineretului hitlerist iar ulterior a fost gauleiter al Vienei.

În cadrul interviului amintit, Baldur von Schirach a declarat că „Hitler a fost nebun”. La întrebarea referitoare la exterminarea evreilor, fostul gauleiter a declarat că „Hitler îi ura pe evrei”, dar că n-ar fi vorbit niciodată despre „soluționarea definitivă a problemei evreiești”.

Cercuri largi ale opiniei publice din Anglia și-au exprimat dezaprobarea față de actul transmiterii acestui interviu de către postul de televiziune B.B.C.

JUDECAREA UNOR CRIMINOLI DE RĂZBOI

La Hamburg a început procesul a 2 foști membri ai Gestapoului, acuzați de uciderea a sute de evrei în orașul Przemysl, din Polonia ocupată în timpul celui de al doilea război mondial.

La Osnabruck, 3 foști ofițeri SS, Hans Roehwer, de 52 de ani, Hans Krueger, de 56 și Herbert Schneel, de 55 de ani, au fost condamnați la închisoare pe viață pentru uciderea a 34 de evrei — femei, lacului Magiore, din nordul bărbați și copii, în regiunea Italiei, în septembrie 1943.

ש. י. עגנון
צו אכציק יאר

דער העברעאישער שרייבער ש. י. סגנון, נאכעם פריי-
לעסערטאטור, איז געפארן דא נישט לאנג און שמו-
עניש. מיר זענען זיך חזק צווישן ברכות פון זיינע לייכטער
און פארנערט און וועלשן אים ארייכט מיט ער מהא וועס-
רים. גענושט און נאך דער זאך העברעאיש זיין זיין גע-
בענטשטעט שאפונג למוכת כותב דער מעשית און וועלט
ליטעראטור.
מיט דער געלעגנהייט ניצן מיר דא איבער א פראגעס-
פון זיין דארטעלונג. וואל נעכט!

ב"מ קנה"ב אויפ' נ"י לסרנן די חמשה חומסי חורה, איז כדאי איבערצוגעבן פערער געדאנקען וואס צדיקים האבן ארויסגעזאגט וועגן תורה און לימוד התורה.

בעש"ט הקדוש האם
שם, "תורה ה' תמימה"
תורה איו נאני, פוקס
אור דער צייט ווען י
ענעבן נעווארן. וויפיל
אל זי אלץ נישט לער-
פארשן, איז זי נאך
אני און נישט בארימט,
ווינער האט נאך דארט
זי צו דערגרונטעווען
עמקת און אויספער-
שפון דער תורה ה-

א צדיק האט אסאך גע-
אָקט און אויב איינער לערנט
אין א הויז, וווּ ס'איז פאראן
א דער וואנט איין געזונטער
נאָל, דאן איז ווי ווען
לערנען גארנישט ווערט. דער
בארבעטעוועטער נאָל וועט א-
ויסשטארצן פון דער וואנט,
אריינקריכן צווישן די בלע-
טער פון דער גמרא און וו-
לערן וויסן.

דער רבי אימלך פון גראד-
יוסק וצ"ל האָט געוואָנט:
אָפּפּאַל ראַכט יוד ועזו מען
אָנט תּוּרָה אַז מען, "עצרתכם"
דאָמירט כּדי אַרויסצוברענגען
געוויסן רעיון; אָבער די
יבּרי תּוּרָה האָבן אַ גרויסע
שפּעצער אױף די צוהערער.
און עס איז אַפּילו גלייכער
נאָ צעברעכן מאָרס, אבי
פּאַנצ צו מאַכן ייִדישע שמוּת...

דעם 21-טען סעפטעמבער אויסגעפאלן דער 50-סטער אָרטאָג נאָכן בראַניש אומ-עקומענעם דיכטער, שרייַ-גער, עסייַסט, איבערזעצער און ישראליסט אברהם מאַטעירמאן מיטן פּסיאָאָגיסט דאָרן.

טן און 19-טן יאָרהונדערטן
וועמבער 1872 אין אן אָרע-
טער, אַרעפּאָשטער "ידישער
שפּחה פון יאס, האָט ער קיין
אָפּל גיטש פאַרנישט ווין
מאַסא און ווין אָפּשטאַט.
זיינע אייגנטלעכע סאַציאַליס-
טישע השקפות פלעגטן זיך
אַראַספּאַניש מיט ווין לאנגער
אַרבעט פון אַ פּאַפּסט-
אָפּטאַר און מיט ווין סאַ-
יאָלער האומאַניטאַרער לידיק.
דער זייער באַזאמער שר-
טער האָט פרי אָנגעהויבן
דירוקן אונטער עמלעכע פּסי-
יאָניזם, דער באַזאמטסער
אין דראָיאן וועלכע דער
שטעלט אונטער הונדער-
טער ארטיקלען, עסייען, אייני-
קולן וואָס ער האָט אָפּגע-

תורה און תפילה

א: מתגדירשנר גאון האָט
אמאָל געפרעגט דעם סאַכאַר
משפּווער רבי'ן זצ"ל פארוואָס
האָט ער דאָנאָט אזוי שפּעט. האָט
אים דער סאַכאַמשפּאָווער רבי
געענטפּערט: ווייל איז ער'ן
א גאנצע נאכא.

ברעיוני האָט אים דער מת-
גדירשנר רבי ווידער געפרעגט:
אז ער'ן נישטאָ לינייער ווי
צו לינין שפּאַס און אויפ-
שמיין באצייכענען אין דער פרי-
צום לערנען?

האָט אים דער סאַכאַמשפּ-
ווער רבי אויף דעם משב
געאוי: וואָס ער געוויסן
האָט איך יאָרעל בכלל אויפשפּיי-
ארגערעפּיר, וואָס איך פאקע
געפאָלגט איינער עצה, אָבער
איינער איך זיך שלאָפן אָן
"כיד, אפּדיר דוח"א זאָג
מיון האנט גיב איד איכער
מיון נשמה, טראכט איד ווער
יויסט צו הש"ת'ן וועט מיר
אויקלענען מיון נשמה. כאָט
דער רבי רעדער אריין בינאנט
אָס לערנענע...

אויך פון דעם סטאטאסע
ווער רבין ר' אברהמעלע זצ"ל
רעדט בעל "אבני נזר", דער-
צייטס מען, און ער איז אמאל
געווען געשטעלער קראנק גע-
ווארן אין די ראקטוירים האבן
אויס אבראכטן צו לערנען;
ער סטאטאסעווער האט אבער
נישט געפאלגט דעם פארבאט
און יא געלערנט.
דער האט ענדומט: וועל איך

דער רבי ר' מערערעלע קאָצקער
וועט זיין האַנט געטייטשט: „ווי
אויף קדמה לתורה“ — ווי
אויף און נאָך וועט זיין וואָס דער
מענטש באַווייזט איז אַ קרמה
צו דער תורה. לויט דער
קרמה דערקענט מען דעם
(המסד אויף זייס 9)

מים פערן פון א קערנדיק
 אָפּטאָנמיזם און אַ אָפּטאָל
 מיפּן, תּמיד אויפּריכטיקן
 ענטפּיענשאַפּט און מים
 פּערפּעקט ווי עס קעמט פּער
 דראַנג נאָך מער ייִשר, נאָך
 מער גלייכקייט אין לייַדן..
 ערשט 16 יאָר נאָכן ערשטן
 באַנד לידער האָט שמייערמאַן
 אָפּגעדרוקט דעם באַנד, "דער-
 גנר" (1915), אין זיין מוים
 (1920) און ערשיינען, "זייער
 דיוסער פּראָגנ", א ביטערע
 אָפּשפּיגלונג פון די מלחמה-
 אַכאוּריות, וואָס האָט צעדרוקט
 זיינע נערוון און האַבן דער-
 פּירטצו זיין, "ענאָאָז-יושעמ"ס
 וועלכער איז אין תּור נעווען
 א לעצטער פּראָטעסט פון א
 פּענסן, קענן אלע אָפּזאָגן
 פּון דער צייט, קענן די גרויסע
 לייַדן אַרום זיך, קענן דער
 שטיקן די הומאניטאָרישע
 פּראָגנ, וועלעך דער האָט גע-
 פּיאַט אז זיינע באַמיינענע ווע-
 גען אומזיסט, האָט ער באַ-
 שלאַסן צו פּאַרשווידן.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

וועגן דאווענען

ערן אינעם ש. ב.
נעליק ווי גרויס.
ס'האט ארויס דא ארום
ווערן און משה דעם
אז תהיה פון ווינע
בית, און אזוי
קאמט נאך.
האט זיך דער פערסאנלעך
פאר געקענט, ווי
אין דער קלענסטער
און, דעם ליד, וואס
נעמען און משה ווי
דעם מנה, האט זיך
מער געווען פון תהיה
און ווערן און האט
דעקלערט ווי ווארע
נען.
אין זיך ביי דעסער
געווען און האט ער
געווען קיין ארץ ישראל.
האט זיך דער באזעס
אין יפו, ווייל ער וואו
געווען דער פערסאנלעך
פאר דעם וואס וואס
בעס, און זיך און דער
פאל געווען באזעס
און דעם (תהיה).
און מ'האט געזאגט
העווען נאך, און

[illegible]

צייט-שריפט

פונעם דזשעניסן דעליגיעזן יידנטום

דער באזוך פון א דעלעגאציע פון דער ארגאניזאציע „יוניטעד דזשויוז אפיל“

פער, די ארכיוו און רעס קאָמפּענעסירונגס צענטער פון דער פערעראציע ווי אויך אונז דער רעדאקציע. אונזערע נאָרע פון דער רעלעגאציע, אין באשפאנער פון די הערן מ. דובינסקי, ס. לואיס, דר. י. האווער — רעפּרעזענטאט, דר. ר. דאָמאָ — וואַשינגטאָן, מ. קראוויץ — פילאדעלפיע און מאָנטרעאָל — דירעקטאָר אין דער איראָפּעישער אָפּטיילונג פונעם דזשעניסן, און אויפגענומען געוואָרן דעם 14טן אָקטאָבער 1968 אין אוידיענץ פון הערן פראָפ. דובינסקי דאָנאָר, נענערלעך-סעקרעטאר פונעם קולטור-דעפארטאמענט ביי דעם מיינסטראַט, נאָמינירט.

דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן האָט זיך אויך באטייליקט אין דער אוידיענץ. די רעלעגאציע האָט ארויסגעזאָגט דעם אנפירער פונעם קולטור-דעפארטאמענט, אַנערקענונג און פארערונג פאר דעם פרייען לעבן פון וועלכן עס געניסט די יידישע באפעלקערונג

צווישן דעם 10טן און 15טן אָקטאָבער 1968 האָט א דעלעגאציע פון דער ארגאניזאציע „יוניטעד דזשויוז אפיל“, באזוכט אונדזער לאַנד. דער אנפירער פון דער רעלעגאציע, הער טעלעווי דובינסקי, איז איינער פון די וויצע-פרעזידענטן פון יו. דזש. א. און מיט גלייך אין דעם אנפירונגס קאָמיטעט פון דזשעניסן ריפּרעזענטאט קאָמיטעט.

די געשט האָבן באזוכט ריעליגיעזע, גע-זעלשאפטלעכע און קולטור אינסטיטוציעס פון דער פערעראציע פון די יידישע מהללות, האָבן געדאוונט סוכות און שמחת תורה אין דער קאָ-שול און האָבן אויסגעהערט די אויפגעטרונגען פון די מנהיגים און אַנ-געשטעלטע פון דער פערעראציע איבער דעם אָפּן ווי עס וויקלט זיך פאנאנדער די טע-סטימס פון שטיצע פאר די זאָנים און קראַכ קע יידן.

פרייטיג דעם 11טן אָקטאָבער צו קבלת שבת (שבת חול המועד) ווי אויך ביי דער

די געסט וויזיטירן די קאָרינאל Oaspeții vizitează templul coral

פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע, פאר די בארינגונגען פון פלישענדיקע פרייהייט פון וועלכע עס געניסן די גלויביקע פון אלע רעליגיעס — בתוכם אויך די יידישע — און רומעניע און פאר דער מענטשלעכער און קולטור שטעלונג מיט וועלכער די סאָ-ציאליסטישע רעגירונג פון רומעניע באהאנדלט די פארשידענע אייגנארטיקע ענינים פונעם יידינטום.

פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע, פאר די בארינגונגען פון פלישענדיקע פרייהייט פון וועלכע עס געניסן די גלויביקע פון אלע רעליגיעס — בתוכם אויך די יידישע — און רומעניע און פאר דער מענטשלעכער און קולטור שטעלונג מיט וועלכער די סאָ-ציאליסטישע רעגירונג פון רומעניע באהאנדלט די פארשידענע אייגנארטיקע ענינים פונעם יידינטום.

די געסט האָבן אנגעוויזן אז זיי האָבן געהאט די געלעגנהייט צו זיין סערעד מאל ביים ראַדעווען וווּ ס'האָבן זיך באטייליקט מיינענער יידן, זיך אַנצומערפן מיט פריידיקע וויסנשאפטליכן פון אלע שטאנדארטן, צו באוואנדערן די יידישע פון דער הויפט שטאט און דעם ארבעטס-אַנשטערנע, ווי אויך די גרויסע פראַגנעסן וואָס דאָס רומענישע פאָלק מאכט אויף אלע מעסימיות-געביטן. די געסט האָבן אַ אָנשטערנע שטראַכן אז נאָך דעם וויזיט וואָס זיי האָבן געמאכט אין לאַנד, פארשיטענע זיך נאָך פלאַנער פארוואַס רער אינערנאציאנאלער רעפּרעזענטאציעס פון רומעניע וואָספּס כסדר. צום שלום, האָבן זיי געבעטן דעם נענערלעך-סעקרעטאר ער זאָל אַנעמען דעם איינפיר פון זייער רעספּעקט פון ראַנאָקארייט.

די מיטגלידער פון דער רעלעגאציע האָבן אויך אָנטייל גענומען דעם 12טן אָקטאָבער, אין יידישן מלכות מעאפער ביי דער פרע-סיערע, „בעל שם טוב“ פון לודוויג ברוק-שטיין.

הער פראָפ. ר. דאָנאָר האָט געדאנקט דער רעלעגאציע פאר דעם באזוך און האָט אָנגע-וויזן אז די דערמאנטע דערגרייכונגען זענען אַ מיטל פונעם דערפארן די אויפפאסן פון א פירלעך פאָלק, וואָס איז באשלאָסן אויפצובויען א בעסערע און גערעכטערע צוקונפט פאר אירע אלע זין און ברענגען איר ביטראָג צום שלום פון דער וועלט און צו איר פאַרשייט.

די באַגעניש איז פאַרגעקומען אין א האַרציקער אַפּפּאַפּערע.

נאָך דעם ספּעקטאַקל, האָבן זיי וואַרעם גראַטולירט דעם אַנסאַמבל און אין דאָס פון א פריינשאפטלעכער באַגעניש זענען זיי באַגריסן געוואָרן פון דעם דירעקטאָר פון דער מעאפער הער. אַ אַווערדאָ און פון דעם ליטעראַטור סעקרעטאר ישראָל בערעזאָוויטש, וועלכע האָבן זיי געגעבן אויפגעטרונגען וועגן דער היסטאָריאָן די מעסימיות פונעם מעאפער.

זונטיג דעם 13טן אָקטאָבער האָבן די געסט גענומען דעם סאָלייט אין כשרן רעספּאַ-ראַנט פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה. אויך אין דעם סאָל האָבן זיי באזוכט די אָפּטיילונג פון סאָציאַלע הייל פון דער פער-דראַציע פון דער ראַקאָוואַנא, די גרויסע שול, די מלכות-שול, ווי אויך דעם צענטער פונעם צעמילן פעקלעך כשרע שטיין אין דער שול „אור-הדש“ פון דער ספיקלאר נאָם.

די געסט האָבן אויך וויזיטירט די ביכילאָ-

די סדרה פון דער חאָך

דער מענטש אין מעשה-בראשית

דאָס הייסט אָבער אויך נישט אז דער מענטש דארף זיין גאנץ לעבן בלייבן באהערשט פונעם יצר רע. דערויף איז ער דאָך דער קעניג פון דער יצירה, א מענטש, דערויף פארקאנט ער דעם „והוה“ תד האדם מהבהמה“ וואָס ווערט דערמאנט יעדן אינדערפרי ביים לאוועטען, דעם חילוק צווישן מענטש און בהמה, די נשמה הסתהלה, דערמיט דארף דער מענטש ברענגן זיין ביטראָג צו דער יצירה, דערמיט דארף ער זיין דער שותף למעשה בראשית, צו דער גאָטהייט.

מענטשן מיט גרויסע נשמות זענען תמיד געווען אויף דער וועלט. ס'איז יעדע ללך אז איז אלע צייטן זענען געווען מענטשן וואָס האָבן גובר געווען דעם יצר רע מענטשליך, „יצר רע מענטשליך“, נען מיר אויפן נאָמען. אן אן-דערמיט טייל זענען געווען אָנ-געט, בל בל שם, אין דער סדרה „לך לך“ לערנען מיר וויאזוי אברהם אבינו האָט זיך אויפגע-פירט און וויאזוי ער האָט גע-רעדט מיט זיין פלימעניק לוס.

אברהם אבינו איז אויפגעוואקסן געוואָרן אין זיין פאָטער רחל, דעם געטליכען הויז. ער האָט געלעבט אין דער דאָזיקער שטיב. און ס'האָט זיך געווען פון דעם אָנערשטן געשטעלטע מענטש וואָס האָט דערקענט דעם ה' אונד אויך געפירט לויט זיינע דר-כים. ווען אברהם פאסטערט וואָבן זיך נישט איינפארשטאנען מיט לוס פאסטערט, וואָס אברהם: „אל נחתי מירבה ביני וביניך...“ פארוואָס זאָלן זיין קריינערליי צווישן אונד און צווישן אונדערע פאסטערט... „כי אישים אהים אנתו...“ מיר זענען דאָך מענטשן און מענטשן דארפן זיין ברודער... „הלא כל הארץ לפניי...“ זיך גאנצע ערד איז דאָך פריי פאר אונד. פאר-וואָס זאָלן מיר זיך מרגין (ג' ח) אזוי האָט געזעט אברהם וואָס האָט זיין „יצר רע מענטשליך“ גובר געווען.

זענען יונגן רייך גילטיק גע-ווען נאָך פאר יענעם מאָמענט און פאר דעם כנסתו מיט לוס? איז די ערד נישט געווען קליין נאָר דעמאלט און אפילו נאָכדעם וואָס די מענטשן וואָבן זיך פאר-טען געווען.

ת. זיידמאן (המשך אויף זייט 9)

די קהילה פון סורינאם דאנקט

פון מר חאָס, גענעם ווייסן סורינאם, א האַלענדישע טע-ריסאָרע, אין אַרונס אַמערקע, האָט דער רב הכהן דר. דוד משה רוזן באקומען א דאנק-בריוו, דערהינטערט פון דער רע. עטוואָס, פרייערענע פון און ר. גאָפּינסקי, סעקרעטאר פון דער יידישער קהילה פון דער שטאָט פאראמאריבאָ. זי רוקן אויס דער יידישער קהילה פון רומעניע, דאנקט

די סעודה לכבוד שמחת תורה

לכבוד די מנהיגים פון די שול און כתי מדרשים און דעם כלי-קודש, האָט די כו-קאלעשטער יידישע קהילה איינגעלאדנט שמחת-תורה נאָך מנחה א סעודה צום שלום פון די ימים-טובים.

בראשית ברא... אין אנהייב וואָס נאָט באשאפן דעם הימל און די ערד. און ער האָט באשאפן דאָס ליכט, און די יבשה און די ימים און דאָס גראַד און אלע קרייטעכער. און זיין מיט דער לבנה מיט די שטערן. און פון אַלעמען איז ער געווען צופרידן. „וירא אלקים כי טוב“, און גאָט האָט געזען אז דאָס איז גוט, דעם זעקסטן טאָג אָבער, ווען ער האָט באשאפן דעם נפש חיה, און בפרט דעם, אדם בלעלם כדמות-נו, דעם מענטש אין אונדזער געשטאַלט לויט אונדזער גלייכע-ניש, אין דעם טאָג זאָגט הקב"ה „והנה טוב מאוד“, עס איז זי-ער גוט.

פארוואָס ווערט געזאָגט אין דעם טאָג „ויער גוט“ בשעת איז די אַנדערע טעג ווען ס'איז בא-שאפן געוואָרן הימל און ערד און אלץ וואָס ס'איז נויטיק אז ס'זאָל אויפהערן דער תהו ובהו, ווערט געזאָגט נאָך „גוט“? דאָרף מען טייטשן אז דער זונען פון דער יצירה, דער הויפט ציל אין דער מענטש, וויל אז „וואָס איז לעבדו את האדם“ (ב' ח), אז קיין מענטש איז נישט געט צו בא-אריבעטן די ערד, קערט מען זיך אום צו דעם תהו ובהו, „וירא“ ער, דער מענטש דארף געווען-טיקן איבער די פיש פון ים, איבער די פויגלען פון הימל, און איבער די בהמות און איבער דער גאנצער וועלט“ (א' ח) און נאָט האָט באשאפן א גו עדו וו דער מענטש זאָל לעבן גליקלעך און וואָס.

מיט איין זאך האָט ער אים אונטערשיידט פון די חיות און בהמות און אלע איבעריקע בא-שעפטיגט, ער האָט אים געגעבן זיין צעל, דעם צעל אלקים. און דערמיט האָט נאָט אים אויך גע-שאַפן די אייגנשאפט צו מאַכט, אזוי אז דער מענטש האָט שוין אויך געהאט די חכמה בל סוב ורע, דעם אויסוואל צווישן גוטס און שטעטס. דערנאָך, אז זיי האָבן זיך געלאָזט אָנרעדן וועט דער שלאנג און פארוויס פונעם עקב דעת, „ותקחנה עיני שׂתים“ האָבן זיי יידישע בירענע אויבן געזעט“ (ג' ו), האָבן זיי באק-וועטן פארשטענדעניש פאר דעם אדם, און אָנגעוויזן ארויסצוגאָסן מיינונגען וויאזוי זיך אויפצופירן. און אז זיי האָבן ווידערגעשפּע-נישט אין גאָטס באפעל, וואָבן זיי שוין, נישט קיין רעכט צו בלייבן ווייטער לעבן פונעם יידישן, דאָרף מען זיין שוין געווען וואָלט אויך קענט איין טעג, זיי האָט א-רויס אויף דער וועלט ארבעטן, און זיך פארדינט אויף דעם ארבעטן שווער. וויאזוי יעדער ערלעכער מענטש מוט, בפרט ביים אנהייב, בועת אפיר תהילת לים, „מיט דעם שווייט פון דין פנים זאָלסטו עסן ברויט“ (ג' ט). וואָס דער רבישט — ווי אַלעס וואָס זאָגט אונדז דאָרפן קינדער — זיי נעממט אויסשטאנען, נישט ה' לאדם...“ האָט גאָט דער האר געמאכט פאר אדם און זיין חייב תקמלעך פון מעל און האָט זיי באקליידט „און דאָל, גיטלה...“ האָט גאָט דער האר אים ארויס-געקוקט פון גאָטן פון ערן צו באאָרבעטן די ערד“ (כג, ד. ה. זי זאָל זיך אַלליין באקעמאנען.

די תורה ווייזט אונדז ביי דער ערשטער געלעגנהייט, נאָך ביים שאפן דעם מענטש, אז מען דארף פירן א מאָדאליש לעבן. און צווישן קאפיטל לערנען מיר „על כן יעזבו...“ דרום פארלאָסן א מאן זיין פאָטער און זיין מו-טע און באהעפט זיך אין זיין חייב און זיין „ויערן איין לויב“ (ב' כד). דאָרפן מיר מיט אונדז

של היהדות הדתית הרומנית

תפלת חנה

לרגל מירי שנה בשנה לשיח
והאשה הזה, החמישה והישי
רה, שומעת מקמשת לכל
אנחות שבטי ישראל מצוריו
ומרישיו כל הצלעם שישראל
תלויה בזה שריר לעוררם
את רוח הנבונה הנדרם ואת
הכרת הנורא שימתקם של
שוכבים בולם, ואיש כל עוד
מדם נולד בולם, והוא שאפה
שיהיה לה בן ותתגר אותו
שיהיה הוא הנביא, שיעורר
הוא בראש העם להצילם מרעתו.
וזאת היתה תפלתה שחת
פלח הזה ליש, "תודור :
ותאמר : השם צבאות ! אם
ראה תראה עבני אחר וכו'
והוא יתן תשובה לאמר אחר.

(החשן בסמוך 9)

פון שיעט בלול ירחו היי
 יקרו יענינו המאובים ישיבון
 בעבר הדרדן; ענלון מלך מוא
 נכס את עורחתפסים ישועבר
 את בני נאמין; בני יושבי
 לער וערכות הבני סכלו
 מתינת יד יעניניהם עמון
 ומואב.
 רעות רבות צרות סכבו
 לתם לישראל העמים הנודדים
 בני מידבר מורה נועם שפר
 שבו על ארץ ענלון הם היו
 פושטים על מושבות בני
 ישראל בישעת הפעור והיו
 נזלזלים מכם את תבואת השד
 דה בעמקיהורעאל שבגהלת
 מנשה ואשרים סכלו הרבה
 ממסריהם.

והנה עם להם לישראל מצוי
 חרש: הפלישתים. כל קיומי
 שרשי ישראל בארצו היה
 מובל בסכנתם מפני הפלישתים.
 בראשונה נרשע הפלישתים את
 בן דן ואח אנשי עפס השרון
 ובשנים שנים רעים אילבם
 אפרים, והסיפוי להתפישם
 בארץ, הלך ויבא. המיע
 הארץ ובני ישראל הרגשו
 בצורך התאחדות מדינית ורוח-
 נית בין השבטים, כאל לא
 היה הור האויש שעומד בראש
 העם, בתור סנהני סרניו ורוח-
 י: שכולם איש אחד לקולו.
 „ויהי איש אחד סם הרמ-
 תים גופים, סהר אפרים, וסמו
 אלסנה ובן, ולו שני נשים.
 שם אחת אחת“ ונה“ אלקנה
 שם גישו חנה וגנינה עלו

ביוםם ההם ואין ספק
בישראל ועלי הכהן וזמן
ובנו חסני ופניהם לא חלבו
הדרך השם. כן הליכות
שער הביאו בני ישראל
המקובל בכתב השם, לקחו
הלם מן המרוב והישם
איש מהנזים את ורם,
כל איש וזכר וזכר וזכר
נער הכהן בבשר ודמיו
לא שלוש השנים ביום והזכר
בגור או ברור או בקלחת או
במרחל כל אשר יעלה מן
ועל הכהן בה כהן ישו לכל
ישראל האדם יש בשלם".
ולא עוד, אלא, גם בשרם
וקפיון את החלב (הזר)
ערוהו וזכר נער הכהן ואמר
לשון הנוכח: כהן בשר לעז
לכח! ולא יקה שם צר
במיושל ביוםם ה".
נאום הכהנים את מ: ח ח
"שם"

לְיִצְחָק עָלוּ לְרִנָּה אֲנִישֵׁי
וַיִּשְׂמְעוּ כָּל קְצֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.
וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר־הָיָה לְקַדְשָׁהּ
שָׂדֶה מְעַבֵּר לְפָנֶיהָ בְּמִדְבָּר.
וַיִּשְׁעוּ הַחֲמוֹנִתִּים כִּי
אֵיכָּה עָמְדוּ וַיִּמָּאֵן בּוֹשְׁמִים
לִפְנֵי בְּהֵמֹתֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׂאָל שִׁנְיָהֶם: שֶׁכֵּן יְהוָה
הַחֲמוֹנִי בִּמְסֻכָּה לֹא לַעֲמֹד
וְלִפְנֵי מַכֵּי אָדָם יִשְׁעוּ
וַיֹּשֶׁב הַעֲרֹב; אֵת יִשְׂרָאֵל בְּנֵי־

מסיבה איחור ברואר, לא
הופיע החאמר בגליון של ראש-
השנה.

למלאות שמונים שנה לחתן פרס נובל לספרות

תוכן חמשה רומנים וסיפורים מהחשובים
שביצירת ש"י עגנון

אגדת הסופר. סיפור
 אהבתם של רפאל, סופר סת"ם
 ומרים אשתו, אהבה שהאסון
 מפציע את ימיה, כגזירת גורל
 בראגונא.
 אהבתם של מרים ורפאל
 ויותם אהבה שלמה, אהבה
 ויותם עקרה וביקשה
 במעלה שיכתוב ספר תורה
 כמענם, לעזר את תמי הא"
 לתום שיתן להם פרי-בטן.
 ויום אחד מרים וספר
 תורה נכתב ליהודה. כסימו
 את כתיבת הספר, הוסם מרע"
 של רפאל אכלו על מרים,
 ויהא החל רוקד בחדר עם
 הספר הדרש, וממר נינו
 שחבור יא את חג שמחת
 תורה, שבו נישעה הילדה
 מרים את התורה שבידו. אותו
 שעה רצחו הילדה, העליתה
 מות אשתו, את כנף מעילו.
 תוך כדי הריגול האכזי
 מאפי, מת רפאל. הוא צונח
 ארצה עם ספרו, ושפלת חופי
 עלה את אשתו פרושה עליו
 על פשרו. את הסיפור הקדוש
 עגנון לרעינו אסתר.
 ב— אורח נסח ליו. רומן
 גדול בין שמונה פרקים על
 התרבות והורכנה של העיר
 היהודית באליזאבה. המספר

ציפות היהודיות, בגולה ובארץ ישראל. ברומן זה, כביצירות רבות של ענונו, משולבות אותן רמזיות והמראות כסר פורים אחרים מזיות שונה, כך שסגופו של דבר, מתקבל כמלגלג יצירתו של ענונו כמל חזור סיפורים ודומנים בעל כלירה כמעט קבועה של ניר בוריס.

ג. — בדמי ימיו. — סיפור אדני, כתוב בלשון ספראית, מסוג אירעה ורומנטית וסיס בוליספית, וביסודו האמנות, הרווחת ברוב סיפורי האהבה של ענונו, שהאהבה איתו צו גורל אשר אמור להפיר אותו אם אין גורל והמסתשם ברור ראשון, הוא עובר לרור השני וכופה עליו את נאולת האהבה המסופחת. אין טענה לאהבה אלא במילוי צויה המסתה ימים, אפילו הם מסנונים לשכל הישר או למספסמות החבר-תיות.

הוריה של לאה כיון ישראו כי בתם הולנית, קמה הישאוו לבניה רבה עקבית מל, הם מורנט העני, אלא לספור הד-עשר מינן, שהיה מסוגל לעמוד בהוצאות ריפיה. טעות

(המסך בעמוד 9)

מפי חכמי רומניא וגאונים ז"ל

פרשת נח

■ „אלוה תולדות נח...
איס צדיק תמים... את הא-
להים התהלך" (בראשית וט)

שֶׁלֹּה הִיוּ תְּבוּנוֹתָיו שֶׁל נָח,
שֶׁלֹּה שְׁלִימוֹתָיו הָיוּ: שְׁלִימוֹת
אוֹשֶׁתוֹ. שְׁלִימוֹת מַעֲשָׂהוּ, וְשִׁלְיוֹ
מִתּוֹ הַנֶּשֶׁךְ. אֲלֵה הָיוּ תוֹדוֹתָיו
הַעֲקִירוֹת. בְּלָעוּן הָיָה כְּאֶתֶר נָח
שֶׁ רָוָה הָיָה דַּקְרִיּוֹ וְלֹא רָאוּ
הַיִּצְלָלִים שֶׁל הַבְּהֵמָה.

וְכֵן תִּסְמַן וְתִסְמְּנוּ אֶת
תּוֹדוֹתָיו הָאֵפוֹרִיתִים:
"אֵלֵה תוֹדוֹתָיו", "נָח", אֵלֵה הִיוּ
תּוֹדוֹתָיו הָאֵפוֹרִיתִים. אֵיִשׁ,
שְׁלִימוֹת אוֹשֶׁתוֹ, שֶׁלֹּם כְּאִשְׁיָתוֹ,
כָּל כִּשְׁרוֹנוֹת הַשָּׂדֶה וְשִׁלְיוֹתָיו
מִשְׁוֹרֵת: דִּקְרִי, שְׁלִימוֹת הַפֶּה-
שֶׁהוּא, כִּי מַעֲוִלוֹתָיו הֵיוּ עַל דַּקְרִי
הַפֶּה וְהַיּוֹשֵׁר בְּקַעֲשֵׁה לֹא הָיָה
כִּי כָּחַל הָעוֹלָם בְּלִבָּדוֹ, חֲתִים,
שְׁלִימוֹת הַנֶּשֶׁךְ, נִשְׁמַח הַנֶּשֶׁךְ בְּאֵי
סוּחָה וְיִרְאָה. וְנָח קוֹרֵשׁ כֶּעֶד-
בּוֹרָה". וְכֵן אֵלֵה בָּאוּ לוֹ כִּי
"אֵת, אֵתֵיהֶם הַתְּלִיךְ", כִּי קָרָא
הַמַּלְאָכִים אֶת אֵלֵיהֶם. וְכֵן מִסְּגִלָּה
הִירְאָה וְאִשְׁמָנָה, קָרָא הֵיוֹכָה
שְׁלִימוֹת בִּזְמַת.

(הרב בנימין ראבינוביץ'
ו"ל וואסלו, בט"ו, א"ת
בנימין).

פרשת לך

ויהי וחסמט לבוא
ותרדמה נפלה... אימה חסכה
גדולה נופת" (כראשית טו)
אימרה הוא נזר ההצלחה עם

תורלי, נגד המחיר ואפס-ההעשלה
נגד הדינאר. אף בזמנים ש
בושלו אדוני.
"ויהי השם לבוא", כאשר
תשקע שמש ההצלה מסמי
ראי חס, ויכבד עולמי-זה-
שיתבאר, "תורמה נלה",
נכב בחיבור-דינים בן שזה,
וניסול בתורמה, ואל נקרו:
רמזה למכח, אל צמזה לנו
"ימיה תשכח גזירה", אל ענינו
לאכר תשכותונו, גם אם
השם: עלינו להתעורר מחר-
הבחר.

(הרב יצחק קונשטט ז"ל.
רדוויץ, בספרו „לוח ארז
החדש“)

ליקט ועיבד : ש. פולאק

הקדים...

1950 1951 1952 1953 1954

„הנני בעל-חוב גדול לכם“

קוראנו הוֹתִיק מֶר. יַעֲקֹב
קֶפֶלן, אִישׁ מֵאֵלֶּיךָ שְׂבִאֲסֻף.

התגישות כותב בן השאר: "...במשמה רבה קבלתי את הולח המצווין לשנת תשכ"ם. הבאה עלינו ועל כל ישראל למוצב ולכרכרה, לגיזחון ול- שלום, תודה רבה, רבה לכם. בער הסתנה העל-ישר וכוהב! הנני כותב-חוב גדול לכם ואין פלים לי להודות

מסיבה מסורתית
של שמחת-תורה

סעודה מסורתית לכבודם
של מנהלי בתי הכנסות ויתר
משמשים בקורש של הקהילה
היהודית בכורשם, נערכה
מפלגם הקהילה כמוצאי יום-
טוב ב-15 לאוקטובר.
הרב הכולל היהודי רומניא,
ד"ר דוד משה רובין
והרב יצחק מאיר סרילוס
שליט"א אמרו לדרושיתורה
ונגנו שירים וסגנונות חסידי
ויזו מתורארים הניגונים חסידים.

התרגישות בותב בין השאר :
 "...המחנה רבה בקצתו את
 ההיו המצויין לעשת תש"כ
 המאה עלינו ועל כל ישראל
 לזכרו ולזכרה, לרציון ולש
 שלום, תודה רבה, רבה"ס
 בעד המטנה הזאת, ישר
 ובהם! הנני כמח-חור גרל
 לכם ואתם סמים יל החרות
 על המטנה העשירה, העתון
 המצויין שאני במסמך
 בזכות אבותי וע"י, שמעך
 אבי היו קנסוסיסים וגם
 לקחו עלם בשחרור רוסניה
 ולבוגריה שנת תשעם שנה.
 הנני מאחל לכם שנת נאוה
 וישועה והצלחה. חזון ואים-
 י"א

העתונאי מ. נליראי פירסם
במוסף עתון "הצופה" מיום
ששי א' מניא תשכ"ה, במ-
סגרת סידרת מאמרים של
"רשמי סיור", מאמר מס' 4
של הרב הרצל לרומניה ד"ר

המסורר איצ'ק מאנגר
זכה ב"פרס יעקב פייכמן",
פרס לספרות ולאמנות
שנוענק כל שנה לבעלי
יצירות ספרותיות, בשב-
רית או באידיש, בשיר או
בפרוזה.

הרב ד"ר משה וולף גלוסר, רב אורטודוקסי בארה"ב, הוזמן לסידרה של הרצאות על ספרות אירלנדית באוניברסיטה של דובלין, מכללה קטנה לית.

בירושלים הופיע. אוצר
אגדות החסידים. מהרב
מ. גוססמן. מלא פנינים יק-
רות ממקורות ראשונים
(מהערכתו של הסופר נ. בן-
מנחם ב' יומון. הצופה").

בעיר ווידין שבבול-
גריה חוקט מצבת-זיכרון
לרבנו יוסף קרא. בעל
„בית יוסף“, שייסד ישיבה
בעיר זו במאה ה-15.

נפטר המלחין הישראלי מרדכי זעירא. בין שירי העם המרובים שהל-

ידיעות...
חדשות

היו, מפורסם ביחוד השיר
למולדתי הבאת אותי
ביום גלים וקצף/אשק
זרניין אניתי/לא אשכח
לנצח/.

בסופיה מת פרופ'
נסיים ברוך, אזור המס-
פסנים הנודעים בבולגריה
שכיהן כמרצה לחוק ול-
משפט באוניברסיטה של
סופיה.

גלוסקמא (תכת"אבן) של סימון בונה ההיכל, אחד מבני בית המקדש שחרב בזמנה באב לפני אלף שמונה מאות השנים ושמונה שנים — נתגלתה בזפירות במערת קבורה ירושלים.

למלאות 25 שנה למד
ניסו ביאליסטוק, נער
ב"ד ושם" כינוס לחזמי
ניסו ביאליסטוק ושל 97
סיונים חירות הסביבה.
לרגל הזינוס נפתחה תע
רובה של וגישו של המח-
תות, והתקיים טקס הת-
יזודות באהל יזכור.

הוֹכְנָסוּ שְׁנֵי יוֹדֵי דָמָה
קִרְיָטִים בְּתִקְוַת וְעַד הַקֶּ-
הִלּוֹת וַיִּזְוָהוּ בְּבִאֲטָלִים
שִׁחֻקָּו עוֹד בִּ"ב 1936.
בְּפִרְיוֹ שִׁחֻק וְהוֹצֵב
לְכָל אִישׁ מִגֵּי 21 הַחֲזוֹת
לְהוֹבִיחַ לְכָל אִשָּׁה הַזֶּה
וְנִגִּיל שֶׁ 25 ; הַקּוֹנֵס
וְעַד הַקּוֹלֵט מִכֶּסֶף
פֶּסֶס לֵאמֹר שְׁנֵים וְהוֹבִסְזוּ
הַחֲזוֹת הַחֲזֵבֶל כִּשְׁמֵשׁ
הַבְּנִים הָרִאשִׁים שֶׁל יִחִיד
אִסְלִיוֹ. בְּאִסְלִיוֹ קִימֹת
כֶּסֶף 23 קוֹלֵט עַם מֶ-
סֻכּוֹ חֲרָטִים 30,000.

כיום פולטי של יוצאי יולנה, יוֹוֹשְׁלִים דְּלִיטָא, נערך בהיכל התרבות בת"א. בו השתתפו סוֹיִדִי גֵּיסוֹ ויוזירות הפרטי-מִי, אֲנִשִּׁי הַחֲתֻמָּת וְלוֹחֶ-מִי, הַחֲתֻמָּת וְנַפְיִגִים מִמֶּה יוֹרֹת וְכִי לֹחֶ הַלְלוֹת אֶת וְכֹה שֶׁל יוֹלֵנָה הִיחֹ-זֹת, עֲבֹדָה, תַּפְרָתָה וְזֹהָרָה, חֲכָמָה וְאִשְׁיָה, וְכִבְלֹמֹאֵת 25 שָׁנָה לְחִסְדֵּי גֵיסוֹ יוֹלֵנָה.